

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Sofia Corin

Mutor och bestickning

– en kritisk granskning av svensk lagstiftning och
skyddet mot korruption

Examensarbete
20 poäng

Helén Örnemark-Hansen

Straffrätt, Processrätt

Höstterminen 2006

Innehåll

SAMMANFATTNING	1
FÖRORD	2
FÖRKORTNINGAR	3
1 INLEDNING	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Syfte och frågeställning	5
1.3 Metod och material	5
1.4 Avgränsningar	6
1.5 Disposition	7
2 UTGÅNGSPUNKTER	9
2.1 Korruption och dess verkningar	9
2.2 Rättssäkerhetaspekter	11
2.3 Korruptionsbrottslighetens struktur	12
2.3.1 Systemhotande brottslighet	12
2.3.2 Riskområden	13
2.3.3 Förekomst	15
2.3.3.1 Skatteverket	15
2.3.3.2 Migrationsverket	16
2.3.4 Gärningspersoner	16
2.3.5 Följdbrottslighet	17
2.4 Arbetet mot korruption i Sverige	18
2.4.1 Internationella konventioner	18
2.4.1.1 OECD-konventionen	19
2.4.1.2 Europarådets straffrättsliga konvention om korruption	19
2.4.1.3 Förenta nationernas konvention mot korruption	20
3 GÄLLANDE RÄTT	21
3.1 Allmänt	21
3.2 Mutbrott	21
3.2.1 Personkretsen	22
3.2.2 Krav på tjänstesamband	23
3.2.3 Otillbörlighetsrekvisitet	24
3.2.3.1 Förmånens värde	26
3.2.3.2 Mottagarens ställning	26

3.2.3.3	Huvudmannens samtycke	28
3.2.3.4	Privata relationer/vänskapsförhållande	28
3.2.3.5	Graden av öppenhet	28
3.2.4	Uppsåtsbedömningen	29
3.2.5	Straffet	29
3.3	Bestickning	29
3.3.1	Straffet	30
4	RÄTTSPRAXIS	31
4.1	Utgångspunkter	31
4.2	NJA 1981 s. 1174 – Studieresa avseende byggprojekt	31
4.3	NJA 1993 s. 539 – Förmån i samband med köp av kontorsvaror	32
4.4	RH 1997:33 – Studieresa till friidrotts-VM	33
4.5	RH 2003:56 – Arrangerad älgjakt	34
4.6	TeliaSonera-domen	35
4.6.1	Bakgrund	35
4.6.2	Tingsrättens bedömning	37
4.6.3	Wennbergs utlåtande	41
4.7	Malmö kommun- Gratis resa	43
4.8	Älgjaks-fallet	44
4.9	Sammanfattning av rättsläget enligt praxis	46
5	NÄRINGSLIVETS OCH OFFENTLIG VERKSAMHETS FÖREBYGGANDE ARBETE MOT KORRUPTION	50
5.1	Generellt om brottsförebyggande arbete	50
5.2	Näringslivets förebyggande arbete	51
5.3	Offentlig verksamhets förebyggande arbete	53
6	FÖRÄNDRADE METODER I BROTTsutREDNINGAR RÖRANDE MUTOR OCH BESTICKNING	56
6.1	Problem i utredningar/brister i dagens system	56
6.2	Några reflektioner kring systemet med straffrabatt	57
7	ANALYS OCH SLUTSATSER	60
7.1	Inledning	60
7.2	Lagstiftningsåtgärder	60

7.3	Brottsförebyggande åtgärder och effektiviseringar i brottsutredningar	65
7.4	Slutsatser	68
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	69
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	72

Sammanfattning

Korruption har traditionellt sett inte uppfattats som ett stort problem i Sverige. På senare år har det dock inträffat en rad mut- och bestickningsfall, vilket ökat medvetenheten om att det är ett problem även i Sverige. Samhällsklimatet rör sig mot en situation där den egna framgången premieras framför solidaritet och inställningen att allt kan köpas för pengar öppnar dörren för ett ökat användande av mutor. Det befaras även att den organiserade brottsligheten skall etablera korruption som en metod för att uppnå vinning. Det finns därmed all anledning att uppmärksamma problematiken kring korruption och den lagstiftning som finns på området.

Huvudsyftet med uppsatsen har varit att utreda och analysera de problem som kan kopplas till korruptionsbrottslighet och den strafflagstiftning som finns på området för att öka kunskapen om hur rättssystemet skall komma till rätta med den här typen av brottslighet. En av de frågor som måste besvaras inom ramen för uppsatsen är var gränsen går för vad som utgör en otillbörlig förmån, då det annars är svårt att fastställa när en straffbar handling har begåtts. Lagtexten ger föga ledning, varför det även sker en redogörelse av vad som tagits fasta på i förarbeten och praxis. Utifrån den redogörelsen kan konstateras att det är svårt att dra några säkra slutsatser om var den straffbara gränsen går.

Vid sidan av de repressiva åtgärderna krävs även ett preventivt arbete för att komma till rätta med mutor och bestickning. Det innebär att uppsatsen också ger en inblick i det förebyggande arbete som sker och vilket ansvar myndigheter och näringsliv har att förebygga ett givande och tagande av mutor. En annan viktig del i arbetet mot korruption är att det brottsutredande arbetet fungerar på ett tillfredsställande sätt. Utredningar om mutbrott och bestickning får ofta läggas ner i brist på bevis, då det delvis är svårt att följa pengar in i en muthärva. Detta har lett till ett efterfrågan av en metod där åklagaren kan få den misstänkte att medverka i utredningen, för att på så sätt få fram avgörande uppgifter. Uppsatsen behandlar därför även om det kan vara möjligt att införa ett system med straffrabatter för att underlätta i utredningarna och därmed öka lagföringen av mutbrott och bestickning.

Slutsatserna av uppsatsen är att det krävs en förändrad lagstiftning, då dagens lagstiftning inte kan anses vare sig rättssäker eller effektiv. Genom att arbeta fram en fungerande lagstiftning, där otillbörlighetsrekvisitet får en tydligare definition, kommer rättssystemets möjligheter att komma till rätta med mutor och bestickning bli betydligt bättre. För att rättssystemet fullt ut skall kunna förebygga och bekämpa korruption krävs vidare att myndigheter och näringsliv tar ett stort ansvar i det brottsförebyggande arbetet och att det införs nya metoder i det brottsutredande arbetet. Det erfordras således en förändring och effektivisering på olika stadier i processen för att få ett tillfredsställande resultat.

Förord

Jag vill främst tacka min handledare Helén Örnemark-Hansen som väckt mitt intresse för uppsatsens ämne, samt bidragit med värdefulla och upplyftande råd under författandet av uppsatsen. Ett stort tack skall även ges till Therese Ring och Martin Corin för goda synpunkter på uppsatsen. Jag vill också tacka övrig familj och vänner för stöd och uppmuntran under arbetets gång.

Lund i januari 2007

Sofia Corin

Förkortningar

Art.	Artikel
BrB	Brottsbalken (1962:700)
BRÅ	Brottsförebyggande rådet
Cit.	Citeras
Ds	Departementspromemoria
EMRK	Europeiska konventionen d. 4 nov. 1950 om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna
EU	Europeiska unionen
F.	Följande sida
Ff.	Följande sidor
FN	Förenta Nationerna
HD	Högsta Domstolen
ICC	Internationella Handelskammaren
IMM	Institutet Mot Mutor
JT	Juridisk Tidskrift vid Stockholms universitet
JuU	Justitieutskottet
KUT	Kriminalunderrättelsetjänsten
NJA	Nytt juridiskt arkiv avd I (rättsfall från Högsta domstolen)
OECD	Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling
Prop.	Regeringens proposition
RH	Rättsfall från hovrätterna
RiR	Riksrevisionsverket
RKP	Rikskriminalpolisen
SOU	Statens offentliga utredningar
TR	Tingsrätt
UD	Utrikesdepartementet

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Korruption har traditionellt sett inte uppfattats som ett stort problem i Sverige, då vi har varit relativt förskonade från den här typen av brottslighet.¹ I en internationell jämförelse har Sverige alltid framhållits som ett av de länder som är minst drabbat av korruption.² Under senare år har det dock inträffat en rad korruptionsbrott i landet, vilket ökat medvetenheten hos politiker och allmänheten att korruption existerar här.³ Samhällsklimatet rör sig mot en situation där den egna framgången premieras framför solidaritet och inställningen att allt kan köpas för pengar öppnar dörren för ett utnyttjande av kontakter genom mutor.⁴ Det finns alltså all anledning att uppmärksamma problematiken kring korruption och den lagstiftning som finns på området, då den här typen av brottslighet lär öka.⁵

Korruption, vilket inom den svenska straffrätten motsvaras av begreppen mutor och bestickning, har inom den offentliga sektorn varit kriminaliserad under lång tid. Inom den privata sektorn infördes 1919 ett begränsat straffansvar avseende mutor och bestickning. Bestämmelserna tillämpades mycket sällan, då de var snävt utformade.⁶ År 1977 utvidgades straffansvaret väsentligt. Straffansvaret kom att omfatta samtliga arbetstagare, samt vissa uppdragstagare, i såväl offentlig som privat tjänst.⁷ Även nödvändigheten av att försöka precisera vad som anses vara otillbörligt uppmärksammades vid den här tidpunkten, då rekvisitet var och är av mycket central betydelse för avgränsandet av straffansvaret.⁸ Det infördes dock ingen legaldefinition av otillbörlighetsrekvisitet. Detta har i sin tur medfört betydande problem i rättstillämpningen, delvis på grund av att begreppet har olika innebörd för privat respektive offentlig verksamhet. Därav är en närmare utredning av begreppet påkallad.

Det är inte enbart lagstiftningen som vållar problem vad gäller korruptionsbrottslighet. Det har visats att det råder en viss aningslöshet hos bl.a. de som arbetar på myndigheter rörande förekomsten av mutor och vad som är en muta, varför även det förebyggande arbetet mot mutor och bestickning hamnar i fokus.⁹ Ett annat problem som kännetecknar mutor och bestickning är att brottsutredningar rörande dessa brott ofta får läggas

---

¹ BRÅ Projekt, s. 1.

² Ds 1999:62, s. 18.

³ BRÅ Projekt, s. 2.

⁴ Leijonhufvud, M, s. 960.

⁵ RKP, KUT rapport 2004:9b, s. 3.

⁶ Cars, T, s. 18f.

⁷ Prop. 1975/76:176, s. 34.

⁸ SOU 1974:37, s. 112.

⁹ RKP, KUT rapport 2005:7a, s. 36.

ner i brist på bevis.¹⁰ Det innebär att det också bör övervägas om det finns sätt att underlätta och därmed effektivisera utredningarna.

1.2 Syfte och frågeställning

Huvudsyftet med uppsatsen är att utreda och kritiskt analysera de problem som är kopplade till korruptionsbrottslighet och den strafflagstiftning som finns på området, för att öka kunskapen om hur rättssystemet skall kunna komma till rätta med den här typen av brottslighet.

Uppsatsens syfte aktualiserar i huvudsak problematiken kring hur mutor och bestickning skall kunna skiljas från vardagliga praktiker, dvs. var går gränsen för vad som är otillbörligt? Det är en fråga som kräver ett svar, då det annars är mycket svårt att fastställa var gränsen går mellan straffbart och straffritt handlande.

Dessutom aktualiseras frågan om vilka brottsförebyggande åtgärder som bör vidtas för att komma tillrätta med korruptionsbrottsligheten. Detta är en central del, då det vid sidan av de repressiva åtgärderna krävs ett preventivt arbete för att effektivt kunna bekämpa brottsligheten.

En annan viktig del i arbetet mot korruption är att brottsutredningarna kan skötas effektivt. Idag får åklagarna ofta lägga ner utredningar i brist på bevis, vilket tyder på att mer radikala metoder kan behövas. Min avsikt är inte att gå in i detalj på den här problematiken, men finner det ändå intressant att beröra det, då det sammanfaller med uppsatsen syfte, dvs. hur rättssystemet skall komma till rätta med mutbrott och bestickning.

De huvudsakliga frågeställningar jag arbetat utifrån är:

- Var går gränsen för vad som är en otillbörlig respektive tillbörlig belöning/förmån?
- Hur har otillbörlighetsrekvisitet hanterats i rättspraxis?
- Vilket ansvar har näringsliv och offentlig verksamhet för att minska risken för och förebygga att den här typen av brott begås?
- Kan förändrade utredningsmetoder för polis och åklagare underlätta brottsutredningar och därmed öka möjligheten att uppnå en effektivare lagföring av mutbrott och bestickning?

1.3 Metod och material

Vid författandet av min uppsats har jag använt mig av traditionell juridisk metod, vilket innebär att jag har studerat och analyserat förarbeten, praxis

---

¹⁰ RiR 2006:8, s. 21.

och doktrin. Fokus ligger till viss del på den praxis som finns på området, då min avsikt med uppsatsen delvis är att visa på de tillämpningsproblem som dagens lagstiftning medför.

Materialet som legat till grund för uppsatsen utgörs i stort av förarbeten och doktrin på området, men även av domar från såväl HD och hovrätterna som tingsrätterna. Beträffande urvalet av rättsfall har jag valt att studera de fall som behandlar otillbörlighetsrekvisitet och den bedömning som sker. Jag har också arbetat med ett antal rapporter från Rikskriminalen, Brottsförebyggande rådet och Riksrevisionsverket, då dessa rapporter är aktuella och på ett tydligt sätt speglar de problem som finns i dagsläget vad gäller korruptionsbrottslighet.

1.4 Avgränsningar

Jag har valt att avgränsa mig till att redogöra för svensk rätt och de problem som finns vad gäller vår lagstiftning och skyddet mot korruption, då det dels är svårt att tillgodogöra sig kunskap om korruption i andra länder på ett enkelt sätt och dels skulle bli alltför omfattande att studera andra länders lagstiftning. Jag kommer främst att inrikta mig på hur vi skall komma tillrätta med korruptionsbrottslighet och de tillämpningsproblem som finns idag, varför jag inte har för avsikt att göra en fullständig beskrivning av korruptionsbrottslighetens struktur, såsom att kartlägga omfattning av brottsligheten i Sverige. Detta torde dessutom vara mycket svårt, då mörkertalen vad gäller mut- och bestickningsbrott är mycket stort.

Vad gäller avsnittet 3, Gällande rätt, har jag avgränsat mig till de områden som är relevanta för min frågeställning, varför det t.ex. inte sker en detaljerad genomgång av de personkretsar som uppräknas i paragrafen. Det är ett område som visserligen är intressant och torde kräva en viss översyn, men då det skulle bli alltför omfattande har jag valt att inte fördjupa mig närmare i den problematiken.

Uppsatsen inriktar sig enbart på straffrättsliga aspekter av korruption, varför de marknadsrättsliga och skatterättsliga perspektiv som kan aktualiseras vid givande och tagande av muta utelämnas i framställningen.

Något som kan vara av intresse är att mer i detalj studera vilka förmåner som konstituerar en muta, utöver de förmåner som jag berör i avsnitt 3 och 4, då det bidrar till en mer praktisk förståelse för vad som är en otillbörlig förmån. Det skulle dock bli alltför omfattande att göra detta inom ramen för uppsatsen, varför jag får hänvisa till vidare läsning i litteraturen om detta.

I avsnitt 5 berörs det förebyggande arbetet mot korruption. I detta avsnitt har jag avgränsat mig till att främst diskutera på vilka olika sätt ett förebyggande arbete kan gå till. Det sker dock inte någon detaljerad redogörelse för de olika faktorer som påverkar strategierna, varför jag t.ex. utelämnar en redovisning av de sekretessbestämmelser som aktualiseras vid ett ökat samarbete mellan myndigheter eller de olika lagar som gör sig

gällande vid offentlig förvaltning, såsom förvaltningslagen eller verksförordningen.

Vad gäller avsnitt 6 är det inte tänkt att vara en uppräkningslista av de metoder som finns att tillgå eller som bör införas vid utredandet av korruptionsbrottslighet. Jag har istället valt att fokusera på en del i det effektiviseringsarbete som sker inom straffprocessrätten, för att undersöka om det kan vara lämpligt att införa ett system med straffrabatter i svensk rätt. Jag vill dock poängtera att det varken är en uttömmande eller detaljerad genomgång av förslagen, utan tanken är mer att visa på vad som kan göras för att effektivisera utredningar av mutbrott och bestickning, då det har betydelse för hur rättssystemet skall komma till rätta med korruptionsbrottslighet.

1.5 Disposition

För att få en introduktion till uppsatsens ämne avser jag att i avsnitt 2, Utgångspunkter, kort redogöra för begreppet korruption och dess verkningar. Jag kommer vidare att redovisa för de rättssäkerhetsaspekter som gör sig gällande vid en genomgång av strafflagstiftning och dess utformning, varefter jag beskriver korruptionsbrottslighetens struktur, vilket inkluderar riskområden, förekomst, gärningspersoner och annan brottslighet som kan sammankopplas med korruption. Jag ämnar även belysa det arbete som gjorts för att förebygga korruption på senare år i Sverige, med fokus på de internationella konventioner som arbetats fram.

I nästföljande del, avsnitt 3, ämnar jag att redovisa för gällande rätt omfattande mutbrott och bestickning, främst med inriktning på hur otillbörlighetsrekvisitet skall tolkas. Därefter sker i avsnitt 4, en genomgång av praxis som finns på området, då den uppmärksammar de tillämpningsproblem dagens lagstiftning medför, speciellt med fokus på de komplikationer som uppstår vid tolkningen av vad som är otillbörligt. Jag har valt att göra en mer detaljerad redogörelse för ett av fallen, TeliaSonera- domen, då jag anser att den på ett tydligt sätt speglar de problem och de faktorer som domstolen har att beakta vid en bedömning av huruvida en förmån är att betrakta som otillbörlig.

Avsnitt 5 inriktar sig på det förebyggande arbetet mot korruption, då även det i allra högsta grad påverkar möjligheten att komma tillrätta med brottsligheten, bl.a. ökar det upptäcktsrisken. Det sker en redogörelse för vad näringslivet och offentlig verksamhet har för ansvar att förebygga korruption. I avsnitt 6 behandlas och diskuteras möjliga förändringar på utredningsstadiet av korruptionsbrottslighet som kan vara lämpliga för att förbättra möjligheterna att komma till rätta med brottsligheten.

Analysen sker till viss del löpande, men i huvudsak i det avslutande kapitlet. I det avslutande analysavsnittet avser jag att diskutera, utifrån mina frågeställningar, de problem som finns kopplade till mut- och

bestickningsbrott och vilka åtgärder som kan vara lämpliga att vidtaga för att komma tillrätta med dem.

2 Utgångspunkter

2.1 Korruption och dess verkningar

Det finns ingen enhetlig definition på vad korruption är. Enligt FN definieras det som ”maktmissbruk för privat vinning”. Världsbanken använder sig av definitionen ”att använda en offentlig ställning för otillbörlig vinning”.¹¹ Enligt svensk rätt faller såväl bestickning som mutbrott in under begreppet.¹²

Korruption är en del av den traditionella organiserade¹³ och ekonomiska brottsligheten, vilket innebär att det kan vara ett svårutrett brott. En orsak till detta är att den ekonomiska brottsligheten ofta anses vara den illegala baksidan av ett fritt näringsliv. Åtgärder mot ekonomisk brottslighet måste alltid ställas i proportion till det ingrepp som det innebär för den seriösa näringsverksamheten.¹⁴ Det är något som i allra högsta grad gör sig gällande vid mutor och bestickning, då det är av yttersta vikt att inte ingripa i det fria näringslivet när det inte är befogat.

Korruption är ett medel som används för att otillbörligen inverka på besluts- och handlingsprocesser i samhället. Dessa processer kan t.ex. vara av rättslig, administrativ eller ekonomisk natur.¹⁵ Mutan syftar sålunda till att ge bestickaren en fördel av att beslutet inte fattats i behörig ordning eller fattas på felaktiga grunder.¹⁶ Korruptionens skadeverkningar anses stora, på såväl ett nationellt som internationellt plan.¹⁷ All form av korruption har negativa verkningar och de intressen som en kriminalisering av muta och bestickning avser att skydda är flera, vilket innebär att bestämmelserna är tillämpbara på en rad olika situationer.

Ett av dessa intressen i den svenska lagstiftningen är förtroenderelationen mellan en huvudman och hans eller hennes underordnade, dvs. en huvudman måste kunna lita på att underordnade utför sina arbetsuppgifter utan att ta hänsyn till andra intressen än huvudmannens.¹⁸ Detta är av stor vikt, då korruption som sker inom näringslivet leder till snedvridna konkurrensförhållandena och missgynnar ett fritt handelsutbyte.¹⁹ Mutor anses driva upp priser på produkter och tjänster, vilket innebär att alla förlorar på korruption, även företagare och aktieägare. Korruption är sålunda ett självdestruktivt sätt att försöka förbättra en situation för ett

---

¹¹ SOU 2004:22, s. 91.

¹² BRÅ Projekt, s. 2.

¹³ BRÅ Rapport 2002:7, s. 9.

¹⁴ Prop. 1994/95:217, s. 7f.

¹⁵ Cars, T, s. 16.

¹⁶ SOU 1974:37, s. 86.

¹⁷ Prop. 1998/99:32, s. 37.

¹⁸ Prop. 1998/99:32, s. 71.

¹⁹ Brottsbalken, del II, s. 20:44.

företag, då konsekvenserna i slutändan även drabbar det företaget.²⁰ Det finns därför vid sidan av de moraliska argumenten mot korruption även starka ekonomiska argument för att förebygga de effekter som korruption har.²¹

Inom den offentliga sektorn leder korruption till att förtroendet för det allmänna minskar och kan i slutändan utgöra ett hot för hela det demokratiska samhället.²² Hotet mot demokratin torde utgöra grunden för att bekämpa korruption inom den offentliga sektorn.²³ Detta innebär att ett av de primära skyddsobjekten inom den offentliga sektorn är korrekt myndighetsutövning.²⁴ Sker inte den korrekt rubbas förtroendet för statliga verksamheter och myndigheternas effektivitet undergrävs. De statliga och kommunala förtroendemännen måste således hela tiden se till att deras integritet och objektivitet inte kan ifrågasättas.²⁵ Allmänheten måste kunna lita på att offentliga organ bedriver verksamheter på ett hederligt och opartiskt sätt.²⁶

De skyddsintressen som lagen avser att skydda skiljer sig därmed till viss del åt i offentlig och privat verksamhet. Vad gäller den offentliga verksamheten är det främst demokratin som är hotad, medan det inom den privata sektorn är det fria näringslivet och marknadsekonomin som riskeras.

Ett svagt skydd mot korruption ökar även möjligheterna för den organiserade brottsligheten att etablera sig i Sverige och internationellt. Personer inom den organiserade brottsligheten köper sig tystnad, för att på så sätt undvika att myndigheterna ingriper. Åklagare och polis som har erfarenhet av internationell brottsbekämpning framhåller att det är mycket svårt att beivra t.ex. terrorism och handel med kvinnor och barn i de länder där det finns en utbredd korruption.²⁷ Därför är det mycket viktigt att effektivt bekämpa all form av korruption, så att den organiserade brottsligheten inte kan sätta det i system att använda sig av mutor.

Det är vanligt förekommande att korruption leder till att annan brottslighet begås. Detta innebär att verkningarna av korruption inte enbart är de som är direkt identifierbara, utan konsekvenserna är mycket vidare.²⁸ Korruptionsbrottsligheten omfattar i vissa fall stora överföringar av ekonomiska medel, vilket innebär att den t.ex. kan ha ett nära samband med åtgärder för att dölja olagligt förvärvade medel, dvs. penningtvätt.²⁹ Se vidare om detta nedan.

---

²⁰ Leijonhufvud, M, s. 959.

²¹ BRÅ Rapport 2003:10, s. 120.

²² Ds 2005:38, s. 13.

²³ Leijonhufvud, M, s. 946.

²⁴ SOU 1974:37, s. 87.

²⁵ Cars, T, s. 16. Se även BRÅ Rapport 2005:18, s. 35.

²⁶ SOU 1974:37, s. 87.

²⁷ Leijonhufvud, M, s. 960.

²⁸ Cars, T, s. 20.

²⁹ Ds 2005:38, s. 13.

2.2 Rättssäkerhetsaspekter

Vid en studie av en straffrättslig lagstiftning är det av central betydelse att ha vissa rättsäkerhetsaspekter i åtanke, såväl vad gäller vid utformningen av straffbestämmelser som vid tillämpningen av dem. Syftet med en kriminalisering är att förhindra vissa icke önskvärda handlingar och styra människors beteende i viss riktning.³⁰ Detta uppnås bäst i de fall lagstiftningen är utformad på ett klart och tydligt sätt.³¹

Begreppet rättssäkerhet är ett omstritt begrepp och det finns olika tolkningar om vad som innefattas i begreppet. Jag har valt att utgå från den definition som Peczenik har gjort. Människor har en förväntning om att juridiska beslut skall vara rättssäkra. Begreppet i sig indikerar att det handlar om rätten och säkerhet.³² Men vad innebär detta mer precist? Begreppet rättssäkerhet omfattar fyra delar:

- 1) rättsliga
- 2) beslut
som i hög grad är
- 3) förutsebara (vilket kopplas till att de har stöd i rättsregler)
och
- 4) etiskt godtagbara (något som främst omfattar ett krav på stöd i moralen)

Kravet på att besluten skall vara förutsebara torde vara en nödvändighet. Upprätthålls inte detta krav sätts människor in en situation där de inte kan vara säkra eller trygga med risk för att utsättas för oberäkneliga beslut från maktavarna. Kravet på förutsebarhet kan ställas mot kravet på etisk godtagbarhet. Bara för att en lag eller rekvisit är förutsebart innebär inte att det är etiskt godtagbart. Som exempel kan anföras att en lagstiftning som är mycket exakt gällande ett rekvisit kan vara orättvis³³, å andra sidan kan en mer generell lagstiftning leda till att besluten är svåra att förutse. I dessa fall krävs det ett identifierande av den bästa avvägningen mellan förutsebarhet och etisk godtagbarhet för att lagstiftningen/rättstillämpningen skall framstå som rättssäker.³⁴

Vid en redogörelse avseende begreppet rättssäkerhet bör det även föras en diskussion kring vissa principer. För att en lagstiftning skall anses rättssäker måste legalitetsprincipen beaktas. Lagstiftningen måste, enligt principen, vara utformad så att människor kan förutse när och hur de kan komma att drabbas av straffrättsliga ingripanden. Legalitetsprincipen ställer därmed krav på att lagstiftningen skall vara begriplig och precis. Principen kan även härledas ur en annan princip, konformitetsprincipen, som innebär att straff

---

³⁰ Jareborg, N, s. 47.

³¹ Leijonhufvud, M, s. 961.

³² Peczenik, A, s. 31.

³³ En paragraf som har en detaljerad uppräkningsleder till att vissa beteenden faller utanför, vilket i vissa fall kan få orättvisa konsekvenser då det kan tänkas en situation där två liknande beteenden bedöms olika, (min kommentar).

³⁴ Peczenik, A, s. 31f.

eller annan brottspåföljd enbart får drabba den som kunnat rätta sig efter lagen. Även konformitetsprincipen har sitt ursprung i medborgarnas krav på rättssäkerhet, dvs. att lagstiftningen skall vara förutsebar och att det skall finnas en trygghet vad gäller offentlig maktutövning.³⁵ En kriminalisering måste således präglas av legalitet och förutsebarhet för att inte framstå som orättvis och svår att tillämpa.³⁶

Legalitetsprincipen och konformitetsprincipen kan även kopplas till en straffbestämmels effektivitet, dvs. dess gärningspreventiva verkan. Effektivitetssynpunkter gör sig gällande vid såväl formulering av bestämmelsen som vid avgörandet om en bestämmelse skall införas.³⁷ En orättvis kriminalisering tenderar att bli ineffektiv, då det bl.a. kan vara svårt att fastställa bestämmelsens tillämpningsområde. Dessutom tenderar människor att handla i strid med lagstiftningen om de upplever den som orättvis.³⁸ Att en straffbestämmelse är effektiv är essentiellt, då den annars förlorar sitt syfte. Syftet är att den skall förhindra människor från att handla på ett visst sätt, något som inte uppnås om den inte efterlevs.

2.3 Korruptionsbrottslighetens struktur

I detta avsnitt har jag för avsikt att redogöra för korruptionsbrottslighetens struktur, då jag anser att det bidrar till en större förståelse för ämnet och underlättar tillgodogörandet av resten av framställningen.

2.3.1 Systemhotande brottslighet

För att synliggöra korruptionsbrottslighetens struktur kan det vara lämpligt att börja med att redogöra för vilken typ av brott det är fråga om. Korruption tillhör den systemhotande brottsligheten, vilken kan delas in i tre typer av brott³⁹:

- Påverkan på rättskedjan genom våld och hot mot tjänsteman, övergrepp i rättssak eller andra åtgärder för att avskräcka från rättsliga åtgärder.
- Utpressning, frid och frihetsbrott, eftersom dessa avser att tilltvinga sig något och avskräcka från rättsliga åtgärder.
- Korruption

De olika systemhotande brotten hör ihop och samspelar. Hot om våld är en enkel väg att gå för att försöka påverka hur ett ärende behandlas. Ofta är det fråga om förtäckta hot för att försöka påverka processen. Om en person

---

³⁵ Jareborg, N, s. 57ff. Se även SOU 1992:61, s. 106.

³⁶ Prop. 1994/95:23, s. 54. Se även ovan om redogörelsen av Peczeniks definition.

³⁷ Jareborg, N, s. 52.

³⁸ Jareborg, N, s. 62.

³⁹ RKP, KUT rapport 2004:9b, s. 4.

använder sig av övertalning och det inte fungerar kan det lätt övergå till att personen försöker muta personen istället.⁴⁰

Korruption är en lönsam metod för den organiserade brottsligheten. Syftet med otillbörlig påverkan på politiker och andra makthavare är att få in en fot i etablissemang och på så sätt uppnå makt eller ekonomisk vinning.⁴¹ Då många kriminella grupper har stora tillgångar finns även möjligheten till att korrumpas.⁴² De kriminella nätverken kan också använda sig av systemhotande brottslighet i syfte att skydda den egna gruppen och dess medlemmar.⁴³

2.3.2 Riskområden

Det saknas möjlighet att göra en bedömning av förekomst av korruption i hela dess vidd, men det är möjligt att föra en diskussion kring de risker som finns för otillbörliga erbjudanden på olika nivåer i samhället.⁴⁴

Vad gäller riskerna för korruption på företagsnivå är utgångspunkten att alla på en arbetsplats är intressanta objekt för otillbörliga erbjudanden. Störst risk löper dock de personer som befinner sig i positioner där de antingen kan fatta beslut eller vidta åtgärder som i sin tur kan leda till beslut. Ett otillbörligt erbjudande kan även syfta till att få tillgång till information. Det kan handla om utlämnade av uppgifter ur ett dataregister eller att någon lämnar ut olika handlingar som finns på företaget. Det är därmed av stor vikt att företag uppmärksammar de områden som kan vara utsatta för påverkan utifrån och hur stor risken är att det kommer att ske.⁴⁵

Även tjänstemän på myndighetsnivå löper risk att utsättas för otillbörliga erbjudanden. Det är främst de tjänstemän som möter personer i direkta konfrontationer som utsätts för otillbörliga erbjudanden, såsom Tullverket, Kustbevakningen, Kronofogdemyndigheten, Polisen och till viss del Åklagarmyndigheten. Tillfällena till brott är stora, eftersom det kan ske under okontrollerade former, då det är vanligt att en överordnad eller kollega inte är närvarande vid dessa möten. Det finns därmed ett handlingsutrymme för att låta sig mutas.⁴⁶

Även anställda på Skatteverket utsätts för otillbörliga erbjudanden, trots att de inte har den direkta kontakten med intressenter så som personal inom Tullverket och Polisen har. Den vanligaste orsaken bakom otillbörliga erbjudanden är ekonomiska skäl, vilket även torde vara anledningen till Skatteverkets personal blir utsatta för det. Tjänstemän på Skatteverket kan påverka enskilda personer och företags ekonomiska situation, t.ex. kan de

---

⁴⁰ RKP, KUT rapport 2005:7a, s. 27.

⁴¹ BRÅ Rapport 2002:7, s. 26.

⁴² RKP, KUT rapport 2005:2b, s. 19.

⁴³ RKP, KUT rapport, s. 20.

⁴⁴ BRÅ Rapport 2005:18, s. 152.

⁴⁵ BRÅ Rapport 2005:18, s. 152f.

⁴⁶ BRÅ Rapport 2005:18, s. 153.

besluta om utbetalning av pengar i form av mervärdeskatt och skatteåterbäring. Detta leder sammantaget till att tjänstemän på Skatteverket befinner sig i riskzonen för att utsättas för otillbörliga erbjudanden.⁴⁷

Åklagares situationer är inte riktigt desamma som tjänstemäns på andra myndigheter, då de inte befinner sig på en okontrollerad frontlinje. Däremot har de möjligheter att avskriva brottsmisstankar utan större insyn, speciellt i fall där det inte finns något tydligt tvåpartsförhållande, dvs. om det saknas en målsägande.⁴⁸

Domare och nämndemän är definitivt inte obevakade, vilket innebär att deras möjligheter att handla till fördel för en intressent är starkt beskurna. Dessutom är en domstolsförhandling en offentlig tvåpartsprocess, vilket också minskar utrymmet för att låta sig påverkas av otillbörliga förmåner.⁴⁹ Det skulle visserligen kunna tänkas en situation där domaren blir påverkad utanför domstolen, såsom i sitt hem och därefter låter det påverka bedömningen i ett fall.

Många riskzoner sammanfaller med olika former av myndighetsutövning, men korruption förekommer även i den offentliga sektorns relationer med privat verksamhet eller inom egen affärsverksamhet inom bygg- och bostadssektorn, transport- och kollektivtrafiksektorn och vid upphandling och tillståndsgivningar. Inom dessa områden finns tillfällen att begå korrumperade handlingar. De flesta fall av korruption förekommer på kommunal nivå, vilket i sig inte är så förvånande då en stor del av den offentliga verksamheten sker på kommunal nivå. Dessutom präglas den kommunala sektorn ofta av svag intern respektive extern kontroll, vilket leder till att korruption kan ske ganska obemärkt.⁵⁰

Vad gäller riskerna för mutbrott och bestickning på samhällsnivå kan konstateras att det ofta krävs en hel del resurser för att kunna lämna ett otillbörligt erbjudande, speciellt i de fall det handlar om förmåner av större värde. Den organiserade brottsligheten har ofta tillgång till resurser av detta slag och denna brottslighet använder sig av dessa för att gynna sin kriminella verksamhet, vilket kan innefatta otillbörliga erbjudanden. Det är mycket allvarligt om den organiserade brottsligheten kan påverka myndighetsutövning och det är ett viktigt riskområde att bevaka då det blir en demokratifråga. Skulle den organiserade brottsligheten lyckas påverka en myndighet kommer den ekonomiska makten att regera över demokratiskt beslutad lagstiftning.⁵¹

---

⁴⁷ BRÅ Rapport 2005:18, s. 153.

⁴⁸ BRÅ Rapport 2005:18, s. 154.

⁴⁹ BRÅ Rapport 2005:18, s. 154.

⁵⁰ Ds 1999:62, s. 12ff.

⁵¹ BRÅ Rapport 2005:18, s. 154.

2.3.3 Förekomst

I detta avsnitt avser jag att redogöra kort för lite statistik och uppgifter som finns rörande förekomsten av korruption. Jag kommer även att redovisa två rättsfall, då jag anser det lämpligt att göra en exemplifiering av inom vilka områden det förekommer och kan förekomma korruption.

Det finns ingen statistik som beskriver omfattningen av mutor och bestickningsfall i Sverige. Mörkertalet vad gäller den här typen av brottslighet torde vara mycket stort, då såväl bestickaren som den mutade har ett intresse av att dölja sin olagliga verksamhet. Enligt Riksenheten mot korruption finns för perioden 2003-2005 en trend mot ett ökat antal ärenden. Under 2000-2002 registrerades 250 ärenden. Riksåklagaren ansåg dock att de redovisade ärendena varken kvantitativt eller kvalitativt motsvarade den egentligt förekommande korruptionsbrottsligheten. Dessutom avskrevs de flesta ärenden med motiveringen att brott inte kunde styrkas.⁵²

BRÅ har i en rapport från 2005⁵³ försökt kartlägga omfattningen av otillbörliga erbjudanden, dvs. korruption. Det framhålls dock att genom att använda sig av enkäter och intervjuer riktade till personer som utsatts för trakasserier, hot och våld, kan det inte kartläggas hur omfattande korruption är i en vidare mening, varför rapporten i första hand beskriver ”vardagslivets” korruption och korruption mot tjänstemän. Trots att det inte går att kartlägga all korruption, framhålls ändå att det kan vara av betydelse att kartlägga beskedligare former, då det kan vara en indikation på vilka som befinner sig i riskzonen för allvarligare former av korruption.⁵⁴

I rapporten är det 5,7 % (259 personer) som uppger att de har fått ett otillbörligt erbjudande mellan januari 2004 och sommaren 2005. Ett otillbörligt erbjudande definieras som muta eller annan otillbörlig belöning kopplad till tjänsteutövningen. Det är främst personer i yrkesgrupper som kustbevakningstjänstemän och tulltjänstemän som uppgett att de fått otillbörliga erbjudanden. Även personer inom Polisen, Skatteverket och Kronofogdemyndigheten får otillbörliga erbjudanden. För domare, åklagare och nämndemän rör det sig om få fall där de utsatts för ett otillbörligt erbjudande.⁵⁵

2.3.3.1 Skatteverket⁵⁶

Ett exempel då personal vid Skatteverket blivit mutade är ett fall från Stockholms tingsrätt från 2004. I målet var det fråga om felaktiga registreringar i folkbokföringsregistret, vilka var kopplade till oriktiga lägenhetsaffärer. Vid lägenhetsaffärerna har det använts fingerade adresser för att affärerna skulle se ut som lagliga byten av lägenheter. Det var fråga om verkliga adresser, men köparen hade aldrig bott där och säljaren hade

---

⁵² RiR 2006:8, s. 20ff.

⁵³ BRÅ Rapport 2005:18.

⁵⁴ BRÅ Rapport 2005:18, s. 139.

⁵⁵ BRÅ Rapport 2005:18, s. 140f.

⁵⁶ Dom 2004-03-30 meddelad i Stockholm, Stockholms tingsrätt, Mål nr B 730-04.

inte flyttat dit. C, som var handläggare på Skatteverket, hjälpte till med att oriktigt registrera hyresgästerna på de oriktiga/påhittade adresserna. (Det är Skatteverket som handlägger ärenden om folkbokföring och som registrerar ändringar av personers bostadsadresser.)

Av utredningen framkommer att det skett 85 felaktiga registreringar från C:s dator, vilken han har en egen kod till. Det är även visat att C vid ett tillfälle mottagit 5000 kronor i muta i samband med en folkbokföring. Tingsrätten framhåller vidare att det är troligt att C även mottagit mutor även i andra fall, då det får framstå som mycket osannolikt att C avsiktligt skulle fatta felaktiga beslut utan att detta skulle medföra en ekonomisk vinst för honom. Det saknas dock en tillräckligt underbyggd utredning kring detta, varför tingsrätten endast anser det styrkt att C mottagit muta i ett fall. C döms för såväl grovt tjänstefel som mutbrott.

2.3.3.2 Migrationsverket⁵⁷

Detta fall rör mutor som förekommit på migrationsverket vid handläggande av svenskt medborgarskap. B arbetade som beslutsfattare på Migrationsverket vid tidpunkten för de aktuella brotten. Det ena åtalet rör beviljande av medborgarskap till M. B påstår själv att han endast lånat pengar utav M. Lånet utbetalades samma dag som M beviljades medborgarskap. B blev även tillfrågad om han kunde påskynda ett ärende som omfattade personer M kände. Lånet omfattade 55 000 kronor. Tingsrätten anser att båda parter måste ha insett att lånetransaktionen kunde påverka B i dennes tjänsteutövning. Rätten finner det styrkt att i vart fall 40 000 kronor av den summa B mottagit utgjort ren betalning för de tjänster som B i sin befattning vid Migrationsverket utfört åt M, vilket innebär att B skall dömas för mutbrott och M för bestickning. Åtalet omfattar ännu en åtalspunkt rörande mutbrott. I detta fall har B fått kontakt med F, som givit honom mellan 5000-10 000 kronor för att utföra vissa tjänster rörande medborgarskap. Det är i vart fall styrkt att B mottagit 5000 kronor och han har härigenom gjort sig skyldig till mutbrott även i detta fall. Åtalet omfattade även brottet tjänstefel, vilket B också anses skyldig till.

I diskussionen kring påföljd för de brott som B gjort sig skyldig till framhåller tingsrätten att det finns anledning att se mycket allvarligt på den brottslighet det är fråga om då det är mycket viktigt att upprätthålla förtroendet och respekten för samhällets myndighetsutövning och speciellt då det är fråga om sådana betydelsefulla ärenden som det här. Hans brott har inneburit skada för såväl myndigheten som samhället. B döms till fängelse i två år. M döms för bestickning.

2.3.4 Gärningspersoner

Enskilda individer och företag är de största grupperna vad gäller lämnande av otillbörliga erbjudanden enligt BRÅ:s rapport. Att företag lämnar

---

⁵⁷ Dom 2003-12-01 meddelad i Norrköping, Norrköpings Tingsrätt, Mål nr B 1115-01.

otillbörliga erbjudanden kan ofta kopplas samman med ett ekonomiskt motiv eller att de kan vilja muta sig ur en tillfällig knipa.⁵⁸

Intressenter med direkt kriminell inriktning (vilket innefattar smuglingsbrott, enskild kriminell, öststatskriminell gruppering, annan typ av organiserad brottslighet och ungdomsgång), är en annan grupp av gärningsmän som begår korruptionsbrott.⁵⁹ Det finns t.ex. händelser som visar på att kriminella från bl.a. östra Europa och forna Sovjetunionen tar med sig en tradition av korruption när de startar sin verksamhet i Sverige. Det är dock även klarlagt att ett flertal av de kriminella aktörerna inom den organiserade brottsligheten som använder sig av korruption är infödda svenskar eller har bott här i många år. Vid vissa statliga myndigheter och bolag är det känt att korruption förekommer och i dessa fall är det personer med anknytning till den organiserade brottsligheten som har legat bakom brotten.⁶⁰

2.3.5 Följdbrottslighet

Som nämnts ovan under avsnitt 2.1 fungerar korruption som en inkörsport till annan brottslighet. Det finns en växelverkan mellan muta och bestickning och brott som t.ex. utpressning och hot om våld. Alla metoderna syftar till att skaffa sig ett otillbörligt inflytande.⁶¹ Sett till konsekvenserna av otillåten påverkan är det dessutom ofta en hårfin gräns mellan att hota någon till passivitet och att muta någon till passivitet.⁶² Något som från början framstår som en muta kan övergå i utpressning, vilket aktualiserades i ett fall rörande tjänstemän på Migrationsverket. I fallet hade personer med invandrarbakgrund betalt tiotusentals kronor för ett svenskt medborgarskap, för att till sist enbart betala en symbolisk summa till de tjänstemän som utfärdade medborgarskapet.⁶³

Det råder en viss aningslöshet inom myndigheter i Sverige om vad som utgör en muta och det krävs därmed att tjänstemän informeras om vilka som är potentiella gärningsmän och vad som kan betraktas som en muta.⁶⁴ Personer inom rättskedjan är generellt sett svåra att muta. Detta innebär inte att rättssystemet skulle vara fritt från problem vad gäller korruption. Följden blir istället att mer våldsamma metoder används i de fall det inte går att muta eller hota en tjänsteman.⁶⁵ I dessa fall måste personen vara beredd att vidta våld för att lyckas med sin påverkan. Det är därmed mycket svårt för en tjänsteman att veta när denne skall ta ett hot om våld på allvar eller om det bara är ett tomt hot.⁶⁶

---

⁵⁸ BRÅ Rapport 2005:18 s. 146.

⁵⁹ BRÅ Rapport 2005:18, s. 148.

⁶⁰ RKP, KUT rapport 2005:7a, s. 26.

⁶¹ RKP, KUT rapport 2005:7a, s. 36.

⁶² BRÅ Rapport 2005:18, s. 140.

⁶³ RKP, KUT rapport 2005:7a, s. 27.

⁶⁴ RKP, KUT rapport 2005:7a, s. 36.

⁶⁵ RKP, KUT rapport 2004:9b, s. 9.

⁶⁶ RKP, KUT rapport 2005:7a, s. 27.

Det är inte enbart brott som utpressning och hot mot tjänsteman som kan aktualiseras i samband med korruptionsbrottslighet, utan det kan även bli fråga om trolöshet mot huvudman, ocker, bedrägeri, myndighetsmissbruk och tjänstefel. Bedrägeri kan t.ex. förekomma i de fall en muttagare genom vilseledande uppgifter fått sin huvudman att köpa in varor till överpris eller sälja varor till underpris.⁶⁷

Inom den offentliga sektorn kan det bli fråga om myndighetsmissbruk eller tjänstefel om en muttagare t.ex. åsidosätter vad som enligt lag gäller för myndighetsutövning. Det kan även vara fråga om brott mot tystnadsplikten i de fall en tjänsteman mutas till att avslöja något som är hemligt eller utnyttjar en sådan hemlighet. Korruptionsansvaret inträder i förhållande till dessa brott på ett tidigare stadium, då det inte finns något krav på att gärningen har lett till en viss åsyftad handling eller underlåtenhet från muttagarens sida. Ett av syftena med korruptionsansvaret är därmed att förebygga annan brottslighet.⁶⁸

2.4 Arbetet mot korruption i Sverige

Under åren 2000-2002 skrevs de flesta ärenden rörande korruption av med hänvisning till att brott inte kunde styrkas. Detta ledde till att Riksenheten mot korruption inrättades vid Riksåklagaren, för att underlätta och effektivisera arbetet mot korruption.⁶⁹ För en mer djupgående redogörelse om det brottsförebyggande arbetet hänvisas till avsnitt 5.

Det är inte bara på det nationella planet som problemen kring korruption uppmärksammas. Korruption är idag ett gränsöverskridande problem som påverkar alla samhällen och ekonomier, vilket gör det nödvändigt med ett internationellt samarbete på området. På senare år har det internationella arbetet intensifierats och det har utarbetats en rad konventioner som berör korruption och närliggande områden. Tyngdpunkten i samarbetet har främst legat på att utarbeta åtaganden för stater att straffbelägga olika korruptiva förfaranden.⁷⁰ Sverige ligger generellt sett långt fram i det här arbetet, såväl vad gäller kriminalisering som internationell räckvidd.⁷¹

2.4.1 Internationella konventioner

Jag har inte för avsikt att göra en detaljerad genomgång av de konventioner som finns, då det inte är relevant för min frågeställning. Det kan ändå vara intressant med en överblick av det internationella arbetet, då det visar på vikten av att bekämpa korruptionsbrottsligheten. Dessutom kan de brottsförebyggande metoder som anges i konventionerna fungera som utgångspunkter för utvecklingen av det nationella arbetet.

---

⁶⁷ Cars, T, s. 20f.

⁶⁸ Cars, T, s. 21.

⁶⁹ RiR 2006:8, s. 21.

⁷⁰ Ds 1998:29, s. 23.

⁷¹ Leijonhufvud, s. 340.

OECD har utarbetat en konvention som rör bekämpande av bestickning av utländska offentliga affärsmän i internationella affärer, vilken Sverige har ratificerat. Europarådet har utarbetat två konventioner om korruption, en straffrättslig och en civilrättslig och även FN har antagit en konvention som behandlar korruption. Sverige är part till samtliga konventioner.⁷²

Det internationella samarbete som sker är ett viktigt redskap för att kunna skapa heltäckande och harmoniserade regler mot korruption och därmed effektivisera bekämpandet av den här typen av brottslighet.⁷³ Det sker ett intensivt arbete med att skapa bättre förutsättningar vad gäller internationellt samarbete på brottmålsområdet, bl.a. i fråga om rättslig hjälp. Detta är något som kan underlätta arbetet mot korruption.⁷⁴

2.4.1.1 OECD-konventionen⁷⁵

Syftet med OECD-konventionen är främst att bekämpa korruption i internationella affärsrelationer, då korruption undergräver ekonomisk utveckling och hindrar den fria konkurrensen.⁷⁶ Sverige fick i samband med tillträdet till konventionen bl.a. ändra sin lagstiftning vad gäller ett utvidgande av personkretsen, då det tidigare inte var straffbart att besticka en utländsk parlamentsledamot eller minister. Det skedde även ett klagörande att mutor som tillfaller annan än den vars tjänsteutövning gärningen avser, omfattas av straffansvaret.⁷⁷

Jag har inte för avsikt att redogöra för samtliga artiklar i konventionen, då det faller utanför uppsatsens syfte. En intressant artikel i konventionen är emellertid art. 8, som bl.a. behandlar regler om bokföring som ett sätt att bekämpa mutor och bestickning. Artikelns föreskriver att inom ramen för regler som gäller bokföring, redovisning och revision skall stater förbjuda företag som omfattas av dessa regler att ha t.ex. icke bokförda konton eller att bokföra icke existerande uppgifter.⁷⁸ Denna artikel är en viktig del i det förebyggande arbetet mot korruption, då det är mycket angeläget att mutor och bestickning inte kan döljas genom bokföringen.

2.4.1.2 Europarådets straffrättsliga konvention om korruption⁷⁹

Sverige undertecknade konventionen i januari 1999 och den trädde i kraft den 1 juli 2002. Vikten av ett internationellt samarbete som redskap för att skapa heltäckande och harmoniserade regler mot korruption framhålls och

---

⁷² Ds 2005:38, s. 13f.

⁷³ Ds 2002:67, s. 19.

⁷⁴ Ds 2005:38, s. 14.

⁷⁵ OECD-konvention 1997c:11 om bekämpande av bestickning av utländska offentliga tjänstemän i internationella affärsförhållanden.

⁷⁶ Ds 1998:29, s. 62.

⁷⁷ Prop. 1998/99:32, s. 56. I övrigt levde svensk rätt upp till konventionens krav.

⁷⁸ Prop. 1998/99:32, s. 65.

⁷⁹ Straffrättslig konvention mot korruption (ETS 173).

Europarådets straffrättsliga konvention utgör ett viktigt instrument i detta arbete.⁸⁰

Konventionen föreskriver att stater skall införa straffansvar för bestickning och mutbrott inom såväl den offentliga som den privata sektorn och med avseende på vissa internationella organ. Syftet med konventionen är främst att underlätta lagföring av korruptionsbrott som har internationell anknytning och speciellt då det handlar om utländska offentliga tjänstemän, då det praktiska rättslivet ofta har stora svårigheter att lagföra personer för dessa brott.⁸¹

2.4.1.3 Förenta nationernas konvention mot korruption⁸²

FN:s konvention mot korruption antogs den 31 oktober 2003 av generalförsamlingen. Sverige undertecknade konventionen i december 2003. Konventionen har nära anknytning till andra internationella instrument, bl.a. FN:s konvention mot gränsöverskridande brottslighet och Europarådets konvention om korruption. Konventionen har tre huvudsyften. Det första är att främja och förstärka åtgärder för att mera effektivt förebygga och bekämpa korruption. Det andra är att främja, underlätta och stödja internationellt samarbete och tekniskt bistånd, bl.a. genom att återställa tillgångar, i syfte att bekämpa korruption. Det tredje och sista huvudsyftet är att främja integritet och en korrekt förvaltning av offentliga angelägenheter och allmän egendom.⁸³ Konventionens tillämpningsområde regleras i art. 3, där det anges att konventionen skall tillämpas på förebyggande, utredning och lagföring av korruption samt på frysning, beslag, föreverkande och återställande av vinning av brott som straffbeläggs enligt konventionen.

Flertalet artiklar i konventionen är endast rekommendationer, vilket innebär att det inte finns några direkta skyldigheter för staterna att vidta åtgärder. Däremot uppmanas stater till att tänka över lämpliga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder som kan vara effektiva medel i bekämpandet av korruptionsbrottsligheten. Det föreslås bl.a. att konventionsstaten skall överväga möjligheten att i lämpliga fall mildra straffet för en anklagad person som lämnar betydande medverkan i utredningen eller lagföringen av brott som straffbeläggs i konventionen, art. 37 p. 2, s.k. straffrabatt. Konventionen framhåller även möjligheten för stater att bevilja personer som medverkar i en utredning på ett betydande sätt immunitet mot lagföring. Sverige torde i de flesta fall uppfylla konventionens krav och det krävs därför inte några direkta ändringar i svensk lagstiftning. Däremot har vi inte infört de förslag på åtgärder som anges ovan, men detta medför inte ett konventionsbrott, då det endast är rekommendationer.⁸⁴ För vidare diskussion kring dessa åtgärder hänvisar jag till avsnitt 6 i uppsatsen.

---

⁸⁰ Ds 2002:67, s. 19.

⁸¹ Ds 2002:67, s. 20f.

⁸² Förenta Nationernas konvention mot korruption.

⁸³ Ds 2005:38, s. 17f.

⁸⁴ Ds 2005:38, s. 31.

3 Gällande rätt

3.1 Allmänt

I BrB finns bestämmelser som straffbelägger mutor och bestickning. Lagreglernas primära syfte är att skydda förtroendeförhållandet mellan huvudman och anställd eller uppdragstagare och därmed även ett korrekt och lojalt fullgörande av tjänst eller uppdrag. Lagreglerna avser även att förhindra en påverkan som bygger på osakliga grunder, t.ex. att vädja till en persons snikenhet. För att det skall vara en fråga om en straffbar gärning förutsätts att en otillbörlig påverkan riktas mot någon som har anförtrotts att, direkt eller indirekt, fatta beslut eller på annat sätt verka för någon annan, t.ex. en myndighet, en organisation eller ett företag. Däremot är en muta som riktar sig till en egenföretagare, som inte är uppdragstagare, inte mutbrott i brottsbalkens mening. Det kan emellertid bli fråga om något annat brott, såsom bedrägeri eller ocker.⁸⁵

3.2 Mutbrott

Mutbrott regleras i 20 kap. 2 § BrB. Paragrafen lyder enligt följande:

Arbetstagare som, för sig själv eller för annan, tar emot, låter sig utlova eller begär muta eller annan otillbörlig belöning för sin tjänsteutövning, döms för *mutbrott* till böter eller fängelse i högst två år. Detsamma skall gälla, om arbetstagaren begått gärningen innan han erhöll anställningen eller efter det han slutat densamma. Är brottet grovt, döms till fängelse, lägst sex månader och högst sex år.

Vad i första stycket sägs om arbetstagare skall också tillämpas på

1. ledamot av styrelse, verk, nämnd, kommitté eller annan sådan myndighet som hör till staten eller till kommun, landsting, kommunalförbund, församling, kyrklig samfällighet eller allmän försäkringskassa,
2. den som utövar uppdrag som är reglerat i författning,
3. den som omfattas av lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m. eller annan som fullgör lagstadgad tjänsteplikt,
4. den som utan att inneha anställning eller uppdrag som nu har sagts utövar myndighet och
5. den som i annat fall än som avses i 1-4 på grund av förtroendeställning fått till uppgift att för någon annan
  - a) sköta en rättslig eller ekonomisk angelägenhet,
  - b) genomföra en vetenskaplig eller motsvarande utredning,
  - c) självständigt sköta en kvalificerad teknisk uppgift, eller
  - d) övervaka utförandet av en sådan uppgift som anges i a, b eller c och
6. främmande stats minister, ledamot av främmande stats lagstiftande församling eller ledamot av främmande stats organ motsvarande dem som avses i 1,
7. någon som, utan att inneha anställning eller uppdrag som nu har sagts, utövar främmande stats myndighet eller utländskt skiljemannauppdrag,

---

⁸⁵ Cars, T, s. 16f. Se även Brottsbalken, del II, s. 20:36.

8. ledamot av kontrollorgan, beslutande organ eller parlamentariskt församling i mellanstatlig eller överstatlig organisation där Sverige är medlem, och

9. domare eller annan funktionär i internationell domstol vars domsrätt Sverige godtar.

Den brottsliga gärningen består enligt första stycket i att arbetstagare, för sig själv eller för annan, tar emot, låter åt sig utlova eller begär muta eller annan otillbörlig belöning för sin tjänsteutövning. En gräns för straffbarhet sätts därmed vid att förmånen dels skall vara otillbörlig och dels att skall uppfylla kravet på ”för sin tjänsteutövning”. Genom tillägget eller för annan klarläggs att även de fall där förmånen tillfaller annan än den vars tjänsteutövning kan påverkas omfattas av straffansvaret.⁸⁶ Ansvar för mutbrott omfattar således situationer där befattningshavaren har kännedom om att förmånen kommit i tredje mans besittning och han eller hon godkänt detta eller på annat sätt verkat aktivt för ett sådant mottagande. Straffansvaret inbegriper även de fall där befattningshavaren förhållit sig passiv beträffande förmånen, om han eller hon är i en sådan position i förhållande till den som mottager förmånen att det kan sägas att han eller hon har ett reellt inflytande över mottagandet.⁸⁷

Brottsmedlet i straffbestämmelsen är muta eller annan otillbörlig belöning. En muta eller otillbörlig belöning utgörs av förmåner av olika slag. En typisk muta är en materiell förmån av ekonomisk natur. Detta kan innefatta gåvor, rabatter, överlåtande av nyttjanderätt, provisioner, gästfrihet, varukrediter, lån, borgensåtaganden, nedsatta eller uteblivna debiteringar, eftergivande av räntor, oförklarligt höga konsultarvoden och varor och tjänster till självkostnadspris.⁸⁸

3.2.1 Personkretsen

Vid en muttransaktion finns det tre berörda parter; bestickaren, arbets- eller uppdragstagaren (mottagaren) och mottagarens huvudman.⁸⁹ Mottagare kan vara alla som är arbetstagare i civilrättslig mening.⁹⁰ Detta innebär att alla anställda omfattas av straffansvaret, såväl inom privat som inom offentlig tjänst. Det saknar betydelse huruvida arbetsgivaren är en juridisk eller fysisk person och även de personer som inte är anställda av en näringsidkare omfattas av ansvaret.⁹¹ I 20 kap. 2 § 2 st. BrB utsträcks straffansvaret till att även omfatta vissa uppdragstagare. Denna uppräkningslista är uttömmande.⁹² Jag kommer inte att redogöra för dessa i detalj, då det faller utanför uppsatsens ram, utan hänvisar till brottsbalkskommentaren för vidare läsning.

---

⁸⁶ Brottsbalken, del II, s. 20:36ff. Detta tillägg gjordes i Prop. 1998/99:32, då det ansågs krävas för att Sverige skulle uppfylla de internationella åtaganden som gjorts, bl.a. i OECD-konventionen, se Prop. 1998/99:32, s. 73f. Se även ovan avsnitt 2.4.1.1.

⁸⁷ Prop. 1998/99:32, s. 94.

⁸⁸ SOU 1974:37, s. 141.

⁸⁹ SOU 1974:37, s. 83.

⁹⁰ Prop. 1975/76:176, s. 34.

⁹¹ Brottsbalken, del II, s. 20:50.

⁹² Cars, T, s. 29.

3.2.2 Krav på tjänstesamband

Det är ofta svårt att bevisa vad givaren har haft för avsikt med sin muta. Detsamma gäller bevisning om att mutan verkligen har påverkat mottagaren på ett obehörigt sätt i sin tjänsteutövning.⁹³ Med avseende på de bevissvårigheter som finns rörande avsikter och effekter uppställs för straffbarhet endast ett krav på att det finns ett samband mellan mutan och arbets- eller uppdragstagarens tjänsteutövning.⁹⁴ Såväl en aktiv åtgärd som att underlåta att handla omfattas av straffansvaret. Mutan behöver därmed inte bevisas ha stått i samband med viss tjänsteåtgärd eller syftat till eller föranlett att en oriktig eller för bestickaren gynnsam åtgärd vidtagits.⁹⁵ Däremot torde det finnas ett krav på att förmånen i princip är inriktad på en åtgärd som hör till arbetstagarens tjänst. Den yttersta gränsen för vad som kan anses vara tjänsteutövning torde vara att den med mutan åsyftade åtgärden måste ligga inom huvudmannens verksamhetsområde.⁹⁶

Sambandet till tjänsteutövningen behöver endast bestå i att givare och mottagare har haft kontakt med varandra i tjänsten eller kan antas få sådan kontakt. Kontakten behöver inte vara direkt, utan kan även vara av personlig natur eller av mer indirekt slag.⁹⁷ Arbetstagarens tjänsteställning saknar normalt sett betydelse, då mutansvaret avser att skydda mot angrepp på funktion och inte missbruk av en persons kompetens.⁹⁸ Funktionären behöver inte ha behörighet att fatta beslut i sak, utan det kan vara tillräckligt att han eller hon kan påverka turordning på ärenden eller utöva ett mer indirekt inflytande. Den som t.ex. förbereder ett ärende eller föredrar ett ärende inför beslutsfattare har ofta ett betydande inflytande på hur utgången blir, trots att han eller hon inte har någon formell behörighet att delta i beslutet.⁹⁹

Även i de fall där det inte finns ett tydligt samband i tjänsten mellan mottagare och givare eller om givaren är anonym för mottagaren kan förmånen vara otillbörlig. Detta kan vara fallet om t.ex. en offentlig person skall ta beslut i en fråga eller precis har tagit ett beslut och personer skickar gåvor i form av en insamling rörande just det ämnet som personen skall fatta beslut i. Ett samband kan även föreligga i de situationer där mottagaren är anonym för givaren. Givaren kan t.ex. skicka en gåva till personalen på en

---

⁹³ Det kan vara fråga om såväl beteendepåverkan som attitydpåverkan. Med beteendepåverkan avses en förmån som medför eller är ägnad att medföra risk för besluts- eller beteendepåverkan. Med attitydpåverkan menas en förmån som normalt är ägnad att enbart fungera allmänt relationsfrämjande men inte är ägnad att påverka vare sig beslut eller beteenden, se IMM, s. 9f.

⁹⁴ Mutbrott är därmed ett s.k. farebrott, vilket innebär att varken viss avsikt eller viss effekt måste bevisas.

⁹⁵ Cars, T, s. 43.

⁹⁶ Brottsbalken, del II, s. 20:41f.

⁹⁷ Cars, T, s. 43.

⁹⁸ Brottsbalken, del II, s. 20:41.

⁹⁹ Cars, T, s. 44.

viss avdelning eller viss myndighet som personen räknar med att i framtiden komma i kontakt med på ett eller annat sätt.¹⁰⁰

Av första stycket punkten två framgår att mutansvaret inträder även i de fall arbetstagaren begått handlingarna innan han eller hon erhöll anställningen. En förutsättning för ansvar är dock att denne verkligen fått anställningen i slutändan.¹⁰¹ Även handlingar som begås efter det att en anställning avslutats omfattas av straffansvaret. Anledningen till att även framtida belöningar faller inom det straffbara området är de svårigheter som föreligger vad gäller påståenden om att belöningen inte varit utlovad eller begärd. Utan ett så utsträckt ansvar skulle gärningsmän kunna sätta i system att utlämna belöningar i efterhand, för att på så sätt undgå ansvar. Dessutom kan en framtida belöning vara en anledning för personer att handla pliktstridigt. Det ges som exempel att en domare mottar en gåva av en vinnande part i en rättegång. Om detta skulle kunna göras utan risk för repressalier skulle det kunna väcka misstankar om att domaren otillbörligt påverkats.¹⁰²

Det är inte nödvändigt, för straffbarhet, att mutan avser ett pliktstridigt handlingssätt från mottagarens sida. Straffansvar inträder även i de fall där mottagarens handlande i det enskilda fallet inte skadar hans arbets- eller uppdragsgivares intressen. Så trots att mottagaren av mutan avser att fullgöra sin tjänst eller uppdrag på ett korrekt sätt utan att låta sig påverkas av den otillbörliga belöningen vidtas en straffbar handling.¹⁰³

3.2.3 Otillbörlighetsrekvisitet

Gränsen för vad som å ena sidan är en acceptabel gåva, godtagbar representation och annan personlig vänlighet och för vad som å andra sidan är en otillbörlig belöning, dvs. muta, är vag och flytande. I lagtexten anges som förutsättning för straffansvar att förmånen eller gåvan är otillbörlig. Det ges dock ingen definition i lagtexten av vad som anses vara otillbörligt.¹⁰⁴

I förarbetena till straffbestämmelsen framhålls att vad som anses som otillbörligt är beroende av sed och allmän uppfattning och låter sig därmed inte preciseras närmare i lagtexten. En förmån blir, enligt förarbetena, otillbörlig endast i de fall den kan anses skada ett straffrättsligt skyddsvärt intresse.¹⁰⁵ En förmån behöver därmed inte vara otillbörlig i sig, utan det avgörande är i vilken situation den förekommer, dvs. vilken påverkansrisk som föreligger rent objektivt.¹⁰⁶ En legaldefinition av otillbörlighetsbegreppet har efterfrågats av ett antal remissinstanser, då det torde vara mycket svårt för den enskilde individen att bedöma huruvida

---

¹⁰⁰ Cars, T, s. 44.

¹⁰¹ SOU 1974:37, s. 137.

¹⁰² Brottsbalken, del II, s. 20:42f.

¹⁰³ Cars, T, s. 45f.

¹⁰⁴ Cars, T, s. 51.

¹⁰⁵ SOU 1974:37, s. 112.

¹⁰⁶ Cars, T, s. 52.

dennes handlande är lagenligt. Det framhålls att otillbörlighetsrekvisitet är ytterst svårtolkat och att det inte är lämpligt att ha ett straffbud med ett så obestämt innehåll. Vidare noteras att betänkligheterna med ett sådant rekvisit blir ännu större vid ett utvidgat ansvar vad gäller personkretsen, dvs. att även enskild verksamhet omfattas av bestämmelsen. I enskild näringsverksamhet är det andra förhållanden och sedvänjor som påverkar huruvida det är fråga om en otillbörlig belöning eller inte, varför det efterfrågas en omarbetning av rekvisitet där det sker en bättre precisering av vad som är straffbart. Det framhålls också att rekvisitet är mindre lämpligt ur legalitetssynpunkt, då kravet på förutsebarhet endast är uppfyllt i de fall den enskilde kan förutse vilka handlingar som omfattas av bestämmelsen.¹⁰⁷ Även justitiekottet lämnade ett betänkande i samband med propositionen där det framhölls att det är önskvärt med ett mer precist innehåll av rekvisitet.¹⁰⁸

I remissyttrandet konstateras vidare att rekvisitet inte hittills vållat något större tillämpningsproblem. Trots detta anses det att det krävs en förändring, då detta troligtvis har sin förklaring i att ansvar för mutbrott och bestickning tidigare endast omfattade den offentliga sektorn och där förelåg en ganska klar uppfattning om vad som var en godtagbar belöning.¹⁰⁹

Såväl Göta hovrätt som Skånes handelskammare poängterar att otillbörlighetsrekvisitet kommer att medföra stora svårigheter vad gäller enskilda avvägningsfrågor, men även vid rättstillämpningen. Hänsyn måste tas till en rad olika omständigheter, något som försvårar bedömningen. Det framhålls bl.a. att vad gäller förmåner inom näringslivet bör det beaktas under vilka former kontakter med affärsförbindelser äger rum. Ur de kontinuerliga kontakter som ofta föreligger mellan affärspartners är det naturligt att det t.ex. växer fram ett vänskapsförhållande. Hänsyn bör också tas till vad som är vedertaget i olika branscher. Dessutom arbetar svenska företag även mot utlandet, varför de seder och bruk som gäller där måste beaktas i vissa affärssammanhang.¹¹⁰ Med hänvisning till de svårigheter som otillbörlighetsrekvisitet medför efterfrågas en tydligare definition av otillbörlighet. Det föreslås t.ex. att det i paragrafen införs en uppräkningslista av vad som är av särskild betydelse vid bedömningen av huruvida en förmån är otillbörlig, så att det av lagtexten tydligare framgår vad som gäller.¹¹¹

Att införa en definition av otillbörlighetsbegreppet avvisas i propositionen med hänvisning till de skiftande förhållanden som råder inom olika branscher.¹¹² I propositionen framhålls istället att vad som anses otillbörligt skall bestämmas på grundval av en samlad bedömning av alla för det enskilda fallet betydelsefulla omständigheter. Otillbörlig är varje transaktion

---

¹⁰⁷ Prop. 1975/76:176, s. 23f.

¹⁰⁸ JuU 1976/77:17, s. 9.

¹⁰⁹ Prop. 1975/76:176, s. 24. Det bör noteras att förarbetena är sedan 1975 och såväl den offentliga sektorn som den privata har förändrats mycket under de här åren.

¹¹⁰ Prop. 1975/76:176, s. 24f.

¹¹¹ Prop. 1975/76:176, s. 25.

¹¹² Prop. 1975/76:176, s. 36.

som objektivt sett är ägnad att påverka funktionärens tjänsteutövning och därmed skada något intresse som är straffrättsligt skyddsvärt. I de fall mottagaren av förmånen har handlat pliktstridigt eller har sådant syfte är det uppenbart att gärningen är otillbörlig. En transaktion är också otillbörlig om det ligger i sakens natur att förmånens syfte inte kan vara något annat än att mottagaren skall vidta en pliktstridig åtgärd. I dessa fall är det relativt okomplicerat att bedöma huruvida en förmån är otillbörlig och då torde inte rekvisitet vålla några större problem.¹¹³

3.2.3.1 Förmånens värde

Bedömningen blir svårare i de fall där transaktionen inte har en tydlig och konkret inriktning på pliktstridighet. Det avgörande i en sådan situation blir istället om transaktionen allmänt sett är ägnad att påverka funktionärens tjänsteutövning, vilket i sin tur är starkt beroende av förmånens ekonomiska värde. I förarbetena diskuterades huruvida det skulle införas en värdegräns för vad som är otillbörligt. Det förkastades dock med motiveringen att det befaras att en sådan gräns skulle uppfattas som ett officiellt sanktionerat drickssystem. Dessutom skulle det omöjliggöra att hänsyn tas till att behovet av integritetsskydd kan variera mellan olika tjänster.¹¹⁴ Förmåner som endast har ett obetydligt värde torde inte medföra en risk för påverkan och är därmed inte att anse som otillbörliga. Men så fort det är fråga om en förmån av ett inte obetydligt värde bör hänsyn tas även till andra faktorer än det rent ekonomiska värdet.¹¹⁵

3.2.3.2 Mottagarens ställning

I första hand bör beskaffenheten av den tjänst eller det uppdrag som förmånstagaren har beaktas. De som utövar myndighet eller annan offentlig verksamhet befinner sig naturligt nog i en särställning. Detta beror till stor del på att det skyddsvärda intresset är som störst när det är fråga om förmåner inom den offentliga sektorn, varför även otillbörlighetsbegreppet har en vidare innebörd i dessa situationer.¹¹⁶ Det tillåtna utrymmet för belöningar är mycket litet vad gäller personer som ägnar sig åt myndighetsutövning mot enskild. Att förmånen har ett omedelbart samband med och ingår som ett naturligt led i funktionärens tjänsteutövning innebär normalt sett att förmånen är tillbörlig. Men så snart det inte är fråga om förmåner som är rena bagateller är de att anses som otillbörliga. Även en förmån som objektivt sätt inte är ägnad att påverka mottagarens tjänsteutövning kan vara otillbörlig, då enbart misstanken om att verksamheten på dessa områden inte bedrivs med opartiskhet och saklighet kan rubba allmänhetens förtroende.¹¹⁷ Det är inte bara uppvaktning vid helger, högtidsdagar och sjukdom utan även en måltid kan anses vara

---

¹¹³ Prop. 1975/76:176, s. 36.

¹¹⁴ Prop. 1975/76:176, s. 35f. Att införa en värdegräns som vägledning för vad som är otillbörligt har även framhållits som ett tänkbart alternativ i SOU 2004:47, se SOU 2004:47 s. 394f.

¹¹⁵ Prop. 1975/76:176, s. 36.

¹¹⁶ JuU 1976/77:17, s. 10.

¹¹⁷ SOU 1974:37, s. 144f.

otillbörlig när det gäller myndighetspersoner.¹¹⁸ Det framhålls även i förarbetena att i de fall en funktionär inom den offentliga sektorn bjuds på en studieresa torde resor omfattande mer än någon dag vara otillbörliga.¹¹⁹ Även inom den privata sektorn finns det personer som har sådana funktioner att nästan samma krav i integritetshänseende måste ställas på dem som ställs på personer som utövar myndighet mot enskild. Det kan t.ex. vara fråga om skiljemän, advokater, kontrollanter, revisorer och besiktningsmän samt personal inom den privata sjukvården. Andra befattningar som omfattas av detta ansvar finns inom bank- och försäkringsväsendet, inom press, tv och radio. För de här grupperna är det viktigt att hålla en hög etisk standard för att bevara allmänhetens förtroende. Vad gäller personer inom massmedia bör de t.ex. vara extra försiktiga med att ta emot förmåner av näringsidkare inom den bransch de bevakar.¹²⁰

Den näst strängaste otillbörlighetsbedömningen gäller personer med avgörande inflytande på ekonomiskt betydelsefulla beslut, såsom upphandling, tillverkning, försäljning och skadereglering. Detta omfattar såväl personer inom offentlig som inom privat sektor.¹²¹ Otillbörlighetsbedömningen vållar störst bekymmer vad gäller den här kategorin, då kontakter med näringslivet ofta ingår i verksamheten, samtidigt som funktionären måste värna om uppdragets integritet.¹²² Vad gäller den här gruppen av personer torde förmåner såsom uppvakning av förbrukningsartiklar, dvs. blommor, frukt, konfekt och matvaror, i samband med julhelg eller högtidsdag vara tillbörligt. Det kan även vara tillbörligt att gå på representationsmiddagar utom hemorten. Inom hemorten bör dock inte arbets- eller uppdragstagaren acceptera en inbjudan till restaurangbesök om det inte sker i samband med seriösa förhandlingar eller demonstrationer. Vad gäller en arbets- eller uppdragstagare inom den offentliga sektorn torde bedömningen vara än mer sträng, då deras tjänst normalt sett kräver mer integritet.¹²³

Om det är fråga om övriga arbets- eller uppdragstagare, dvs. i första hand anställda inom privata företag, är bedömningen något friare. Inom den här sektorn förekommer ofta förmåner av reklam- och representationskaraktär och dessa förmåner bör i allmänhet accepteras, såvida de inte är direkt inriktade på ett pliktstridigt handlande.¹²⁴ Vad gäller dessa personer kan t.ex. en förmån i form av en studieresa vara tillbörlig, under förutsättning att den är sakligt motiverad med hänsyn till mottagarens arbetsuppgifter och att kostnaden och nyttan står i proportion till varandra. Det får dock inte vara fråga om förtäckta nöjesresor och förmånen får inte heller omfatta fler personer än mottagaren själv, såsom en familjemedlem.¹²⁵

---

¹¹⁸ Cars, T, s. 58.

¹¹⁹ Prop. 1975/76:176, s. 37.

¹²⁰ Cars, T, s. 61f.

¹²¹ Cars, T, s. 62.

¹²² Wennberg, S, s. 173.

¹²³ Cars, T, s. 62f.

¹²⁴ JuU 1976/77:17, s. 9. Se nedan i NJA 1993 s. 539, där förmånen var direkt inriktad på att påverka arbetstagaren på en privat arbetsplats i sin tjänsteutövning.

¹²⁵ Cars, T, s. 63.

3.2.3.3 Huvudmannens samtycke

Den omständigheten att mottagarens huvudman är medveten om eller har samtyckt till att förmånen tas emot är inte ansvarsbefriande, utan handlingen kan ändå vara otillbörlig. Detta gäller såväl offentlig som privat verksamhet, då straffbestämmelsen inte enbart syftar till att tillgodose huvudmannens intresse av lojal pliktutövning utan också avser att skydda allmänheten mot korruptionens skadeverkningar.¹²⁶ Det kan även finnas situationer där huvudmannen befinner sig i en trängd situation där han eller hon tvingas att acceptera att en förmån mottages, varför det är olämpligt att samtycke skall vara ansvarsbefriande.¹²⁷

Däremot kan huvudmannens samtycke inverka när det är fråga om lagföring. Vad gäller personer inom den offentliga sektorn kan det leda till straffrihet eller lägre straff. Om det är fråga om en muttagare i den privata sektorn utgör huvudmannens samtycke ofta en så förmildrande omständighet att lagföring ej bör ske, varför det även finns en särskild åtalsregel i 20 kap. 5 § BrB. Denna regel innebär att då åtal inte är påkallat från allmän synpunkt, får åtal endast väckas om arbets- eller uppdragsgivaren anger brottet. Det bör emellertid framhållas att i de fall en arbets- eller uppdragstagare mottager en förmån i strid mot huvudmannens vilja är förmånen sannolikt att anses som otillbörlig oavsett dess värde.¹²⁸

3.2.3.4 Privata relationer/vänskapsförhållande

Det kan förekomma privata relationer mellan parter i ett ärende som handläggs eller i en affärsförbindelse som en arbets- eller uppdragstagare sköter för sin huvudmans räkning, vilket kan påverka tjänsteutövningen. I dessa fall bör stor restriktivitet iakttas vid överlämnade av olika förmåner emellan vännerna, för att undvika misstanke om otillbörlig påverkan. Det är viktigt att förmånens värde inte överstiger det värde som är normalt i umgängeskretsen. Att en förmån lämnats på grund av personlig vänskap är en vanlig invändning i domstolarna. Det accepteras dock sällan av domstolen som en giltig grund. Inom den offentliga sektorn finns dessutom regler om jäv som förhindrar funktionärer att handlägga ärenden som rör dem själva eller någon närstående eller om det kan rubba förtroendet till hans opartiskhet. Vad gäller den privata sektorn finns det regler mot jäv i lagen om skiljemän och i ABL, i övrigt saknas där bestämmelser rörande jäv. Däremot kan företag och organisationer ha interna regler om vad som gäller i fall där det kan föreligga intressekonflikter.¹²⁹

3.2.3.5 Graden av öppenhet

Graden av öppenhet med vilken en förmån lämnas kan påverka otillbörlighetsbedömningen. Öppenheten bedöms dels i förhållande till mottagarens huvudman och dels i förhållande till allmänheten. Om en förmån erbjuds helt öppet torde förfarandet inte vara ägnat att påverka

---

¹²⁶ Prop. 1975/76:176, s. 37.

¹²⁷ Cars, T, s. 53.

¹²⁸ Cars, T, s. 53f.

¹²⁹ Cars, T, s. 63f.

förtroendeförhållandet mellan arbetstagare och arbetsgivare. Att en ideell förening eller annan organisation bjuder in representanter från myndigheter och övrigt näringsliv till sitt årsmöte och därefter erbjuder lunch eller middag är i de flesta fall inte att anses som otillbörligt. Rör det sig däremot om tjänstemän vid offentliga myndigheter som bjuds på tillställningar som bekostas av privata företag bör bedömningen bli en annan. Dessa tjänstemän måste iaktta stor restriktivitet när de bedömer huruvida de skall acceptera ett sådant här erbjudande.¹³⁰

3.2.4 Uppsåtsbedömningen

För att ansvar skall inträda krävs uppsåt i förhållande till brottets objektiva rekvisit. Det krävs inte att muttagaren själv anser att handlingssättet är otillbörligt, då det inte är avgörande för bedömningen. Däremot måste de faktiska och rättsliga omständigheter som ligger till grund för bedömningen om gärningen är brottslig omfattas av gärningsmannens uppsåt.¹³¹ Det ställs därmed relativt höga krav på gärningsmannen vad gäller att själv bedöma huruvida det är lämpligt att mottaga en förmån eller inte. Men det framhålls samtidigt att det måste finnas en viss felmarginal, där en felbedömning av gärningsmannen kan framstå som förstålig.¹³²

3.2.5 Straffet

För brott av normalgraden är påföljden böter eller fängelse i högst två år. I de fall brottet är att anses om grovt är straffet fängelse lägst sex månader och högst sex år. Straffskalan är vid, vilket påkallas av att straffbestämmelsen omfattar såväl obetydliga förseelser som brott av mycket allvarlig karaktär.¹³³ För att ett grovt brott skall föreligga torde det krävas att den mutade har en ställning som är i särskilt behov av integritetsskydd eller att muttagaren har begått eller har för avsikt att begå en pliktstridig handling eller att denne har föranlett stor skada.¹³⁴

3.3 Bestickning

Bestickningsbrottet stadgas om i 17 kap. 7 § BrB. Brottbestämmelsen lyder enligt följande

Den som till arbetstagare eller annan som avses i 20 kap. 2 § lämnar, utlovar eller erbjuder, för denne själv eller för annan, muta eller annan otillbörlig belöning för tjänsteutövningen, döms för *bestickning* till böter eller fängelse i högst två år.

Är brottet grovt, döms till fängelse, lägst sex månader och högst sex år.

---

¹³⁰ Cars, T, s. 64f.

¹³¹ Brottsbalken, del II, s. 20:54f.

¹³² SOU 1974:37, s. 145.

¹³³ Brottsbalken, del II, s. 20:56f.

¹³⁴ SOU 1974:37, s. 145.

Personen som gör sig skyldig till ett bestickningsbrott kan vara vem som helst, däremot måste mottagaren av förmånen tillhöra en särskild personkrets, vilken sammanfaller med personkategorierna som gäller för mutbrott, varför paragrafen hänvisar till 20 kap. 2 § BrB gällande dessa. I de fall bestickaren är en juridisk person är det den juridiska personens företrädare som straffas, då det måste gå att fastställa en ansvarig fysisk person för att kunna utkräva straffansvar.¹³⁵ Den brottsliga gärningen är beskriven på samma sätt som handlingen i mutbrottsbestämmelsen, med den skillnaden att det är fråga om ett givande vad gäller bestickning och inte ett mottagande. Det skall alltså vara fråga om en muta/belöning som lämnas för mottagarens tjänsteutövning och det skall vara fråga om en muta eller annan otillbörlig belöning.

Det är tillräckligt, för att omfattas av ett straffansvar, att bestickaren muntligt eller skriftligt utlovar en muta. I dessa fall är det bestickaren som är den aktive och det spelar ingen roll för straffansvaret om mottagaren direkt avböjer den framtida förmånen. Ett erbjudande kan också ske direkt till en person, utan ett föregående löfte. Ett exempel som kan nämnas är att en rattfull person som blir stoppad av polisen erbjuder polisen ett penningbelopp för att undgå repressalier. Den sista formen av bestickning består i att bestickaren faktiskt överlämnar en muta. Detta kan ske såväl direkt som indirekt. Mutan kan t.ex. skickas med post till mottagaren.¹³⁶

Precis som gäller för mutbrott finns det inget krav på att bestickningshandlingen föranlett en handling eller underlåtenhet, utan straffansvar kan ändå inträda. Det finns inte heller något krav på att bestickningen måste syfta till en pliktstridig handling.¹³⁷ Mutan kan t.ex. avse att göra mottagaren vänligt stämd mot givaren eller i vart fall skapa en behaglig atmosfär och därigenom underlätta framtida kontakter och förhandlingar.¹³⁸

Vad gäller bedömningen i övrigt hänvisas till avsnittet 5.1 ovan om mutbrott, då det är samma bedömning vad gäller kravet på tjänstesamband och vad gäller otillbörlighetsbedömningen.

3.3.1 Straffet

Straffet är böter eller fängelse i högst två år. Är brottet grovt döms dock till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid straffmätningen av bestickningsbrottet skall det beaktas hur aktiv bestickaren varit, då det inte alltid är så att bestickaren varit mer aktiv än den bestuckne. I många fall är det mottagaren av mutan som varit initiativtagare till bestickningen.¹³⁹

---

¹³⁵ Cars, T, s. 23ff. Juridiska personer kan dessutom inte åläggas straffansvar enligt svensk rätt.

¹³⁶ Cars, T, s. 37f.

¹³⁷ Brottsbalken, del II, s. 17:28ff.

¹³⁸ Cars, T, s. 45f.

¹³⁹ Brottsbalken, del II, s. 17:31.

4 Rättspraxis

4.1 Utgångspunkter

I detta avsnitt av uppsatsen har jag för avsikt att redogöra för och studera hur otillbörlighetsrekvisitet har hanterats i rättspraxis. Generellt kan sägas att praxisen från HD är relativt gammal och den senare praxis som finns utgörs i stort av rättsfall från tingsrätten. De fall jag har valt ut berör otillbörlighetsrekvisitet och reflekterar de gränsdragningsproblem som följer med rekvisitet. Som jag nämnde i det inledande avsnittet, se avsnitt 1.2, gör jag en mer detaljerad genomgång av TeliaSonera-domen då jag anser att den domen på ett tydligt sätt speglar de kriterier domstolar har att ta ställning till och svårigheterna som uppkommer vid bedömningar.

4.2 NJA 1981 s. 1174 – Studieresa avseende byggprojekt

I detta rättsfall har HD försökt att sammanfatta vad som är att anses som otillbörligt i mut- och bestickningsbestämmelsen, varför jag anser det vara relevant att först redogöra för detta fall.

Ett byggföretag bjöd in förtroendemän och tjänstemän i en kommun i Skåne till en studieresa till Stockholm, för att där studera ett byggprojekt med olika lösningar för energi- och värmeförsörjning av bostadshus. Inbjudan kom att omfatta flygresan tur och retur till Stockholm, övriga resekostnader 800 kronor, lunch på hotell Savoy i Malmö omfattande 137 kronor, middag på Operakällaren i Stockholm med ett värde av lägst 272 kronor, samt övernattnings på Park Hotel med frukost vilket kostade 263 kronor per person.

I sina domskäl framhåller HD att begränsningen av det straffbara området gällande mut- och bestickningsbrott formuleras på så sätt att den ifrågasatta förmånen skall vara otillbörlig. Vidare framhålls att utgångspunkten för bedömningen av otillbörlighetsbegreppet bör vara syftet med straffbudet. Otillbörlighetsbegreppet bör därmed, med utgångspunkt från mutansvarets skyddsobjekt, fastställas från fall till fall grundad på en samlad bedömning av samtliga för det enskilda fallet betydelsefulla omständigheter. Huruvida en transaktion är ägnad att påverka funktionärens tjänsteutövning är i hög grad beroende av förmånens ekonomiska värde och av beskaffenheten av den tjänst eller uppdrag som funktionären innehar. Även graden av öppenhet med vilken förmånen lämnas kan ha betydelse. I förarbetena betonas också den särställning som tillkommer verksamhet där det förekommer myndighetsutövning mot enskild, då den typen av tjänst kräver särskilt integritetsintresse med tanke på det starka skyddsintresse som är kopplat till myndighetsutövning. Till och med en föreställning om att det allmännas verksamhet kan påverkas av mutor kan rubba förtroendet för allmänna

organ, vilket innebär att det måste uppställas stränga krav för vad som kan godtas som tillbörligt i olika situationer.

I det förevarande fall var det fråga om en studieresa. För att en sådan skall kunna godkännas måste arrangemanget hållas inom snäva gränser. Syftet med studieresan måste vara seriöst och resan måste framstå som ett naturligt och nyttigt led i utövningen av den inbjudnes befattning. Resan får inte heller uppta längre tid än vad som krävs för att uppnå syftet med resan, då den inte får medge tid till egna förströelser. Frågan är också vilken standard som kan accepteras vad gäller måltider och logi som erbjuds i samband med en studieresa. HD framhåller vad gäller detta att det får avgöras från fall till fall, men att detta är en typ av förmån som lätt kan ge upphov till misstanke om otillbörlig påverkan varför det är lämpligt att iaktta återhållsamhet gällande dessa förmåner.

Sammantaget finner HD i detta fall att det inte var fråga om en otillbörlig förmån. Det framhålls att det var fråga om en studieresa som var att betrakta som ett led i byggnadsföretagets marknadsföring och att det inbjudna hade en ställning där bestickning kunde få betydelse. Resan skedde visserligen med kommunstyrelsens vetskap, men detta kan i sig inte föranleda ansvarsbefrielse. Däremot framhåller HD att projektet var av stort intresse för kommunen och att de därför borde ges tillfälle till en ganska omfattande studie på platsen, vilket gör det försvarligt att resan förlades till mer än en dag. Dessutom utnyttjades de gemensamma måltiderna till samtal kring studiebesöken. Standarden på måltiderna torde i och för sig ha överskridit den gräns för vad som är lämpligt och tillbörligt, men studieresan måste ses i sin helhet och samtliga omständigheter tas i beaktande. De påpekanden som kan göras mot vissa inslag i programmen väger inte så tungt att studieresan framstår som en otillbörlig förmån och därmed skall åtalet inte vinna bifall.

4.3 NJA 1993 s. 539 – Förmån i samband med köp av kontorsvaror

Fallet rör ett bestickningsbrott. Ett företag säljer ut kontorsutrustning och har i samband med detta sänt ut erbjudanden till ett stort antal arbetsplatser, såväl offentliga som privata. Erbjudandena har varit adresserade till olika arbetstagare och i dem har företaget utfäst sig att skänka en freestyle om det beställs produkter ur företagets katalog för mer än ett visst värde. Freestylen var i detaljhandeln värd 298 kronor och tillfaller den arbetstagare som för sin arbetsgivares räkning beställt varor för minst 3290 kronor. Omkring 100 personer uppfyllde kraven i erbjudandet och de har också begärt att företaget skickar freestylen till dem.

I gärningsbeskrivningen framhålls vad gäller otillbörligheten faktorer såsom värdet på freestylen, att erbjudandet varit beroende av en motprestation i mottagarens tjänsteutövning, att erbjudandet riktats till bl.a.

offentliganställda och att den erbjudna produkten inte ingått i företagets normala varusortiment.

HD framhåller i sina domskäl vad gäller otillbörligheten att varje transaktion som objektivt sett är ägnad att påverka funktionärens tjänsteutövning är otillbörlig. I detta fall har den erbjudna förmånen varit direkt inriktad på att få arbetstagaren att göra en beställning i sin tjänsteutövning som denne annars inte hade företagit. Det var alltså fråga om en ren beteendepåverkan. Värdet av förmånen är inte heller så obetydligt att det inte funnits en beaktansvärd risk för att syftet med erbjudandet skulle uppnås. Detta visas även av det faktum att ett stort antal arbetstagare faktiskt utnyttjat erbjudandet. Även om erbjudanden av det här slaget är vanligt förekommande och att de lämnats öppet anser ändå HD att den erbjudna förmånen är otillbörlig.

4.4 RH 1997:33 – Studieresa till friidrotts-VM

Fyra kommunala befattningshavare har under pågående upphandlingsförfarande tagit emot och utnyttjat ett erbjudande om lunch, middag och inträdesbiljetter till VM i friidrott 1995 i Göteborg av ett företag som lämnat anbud till kommunen. Fråga är om detta utgör en otillbörlig belöning innebärande att de kommunala befattningshavarna har gjort sig skyldiga till mutbrott och de två styrelseledamöterna i företaget gjort sig skyldiga till bestickning. Enligt företagets mening är det fråga om en studieresa, då syftet med resan var att studera hur golvet ser ut i en idrottshall för att sedan kunna använda sig av den här kunskapen i byggandet av en egen sporthall. Biljettkostnaderna uppgick till 895 kronor per person och maten till 500 kronor per person. Biljetterna betalades av företaget. Företaget har i efterhand fakturerat biljetterna, men först när massmedia intresserade sig för fallet. Resa och logi betalades av kommunen. Vad gäller de tilltalades tjänster kan framhållas att S är kommunalråd och ordförande i Barn- och utbildningsnämnden, H och T är anställda på barn- och utbildningskontoret och K är anställd som gymnastiklärare. De tilltalade framhåller att de inte har beslutsrätt i den fråga som upphandlingen rör.

Hovrätten gör följande bedömning. Det får anses klart att de kommunala befattningshavarna omfattas av mutbrottsbestämmelsen, då det inte spelar någon roll huruvida de har en faktisk beslutanderätt eller ej. Det får anses utrett att företaget haft för avsikt att stå för kostnaderna för arrangemanget. Syftet med resan har varit att deltagarna skulle få kunskap och information om golvet för- och nackdelar innan de skulle ta ställningen till det erbjudande som lämnats av företaget. De åtalade har även framhållit att de haft nytta av resan. Anledningen till att de skulle besöka VM-tävlingarna på Ullevi, var då dessa tävlingar hölls på ett sådant golv.

Vad gäller biljetterna framhåller hovrätten att kostnaden för dessa ligger i överkant för vad som kan anses tillbörligt, men anser ändå vid en samlad

bedömning av samtliga omständigheter att erbjudandet och mottagandet av biljetterna inte kan anses vara en otillbörlig belöning.

Åtalet omfattade även de måltider som deltagarna bjodits på. Enligt åklagarens mening var värdet på måltiderna 500 kronor, medan deltagarna anser att värdet var 350 kronor. Då dessa uppgifter inte vederläggs av åklagaren utgår hovrätten från att värdet i vart fall uppgick till 350 kronor per person. Det faktum att måltiderna ägnades åt diskussioner om golven och att prisnivån troligtvis låg 25-30 % högre än annars på grund av tävlingarna finner hovrätten, precis som tingsrätten, att det inte kan anses vara en otillbörlig belöning att företaget stått för kostnaderna för måltiderna. Åtalet skall därmed ogillas.

4.5 RH 2003:56 – Arrangerad älgjakt

I förevarande fall har ett bolag bjudit in arbetstagare inom bl.a. företag, landsting, kommunal verksamhet, länsarbetsnämnd och inom skatteförvaltning till en älgjakt. Frågan är om detta innebär att företaget har lämnat en otillbörlig belöning för deras tjänsteutövning genom att bjuda in till och arrangera älgjakten för dessa arbetstagare. Bolaget bedrev utbildningsverksamhet och hade, som nämnts ovan, såväl privata företag som offentliga institutioner som kunder.

I hovrätten framhålls följande. I målet har framkommit att bolaget under åren 1996-1999 har bjudit in arbetstagare vid olika arbetsplatser, såväl offentliga som privata, till en av bolaget arrangerad jakt. Jakterbjudandet inkluderade kostnad för jaktupplåtelse, fällavgift för älgjakt samt enklare kost och logi. Erbjudandet i sig kan anses utgöra en straffbar förmån. Enligt hovrättens mening är det också klart att förmånen har haft samband med arbetstagarnas tjänsteutövning. Frågan är då om förmånen är otillbörlig.

Varje förmån som objektivt sett är ägnad att påverka arbetstagarens tjänsteutövning är otillbörlig. Bedömningen är starkt beroende av förmånens ekonomiska värde. Det sagda innebär dock inte att en förmån oundgängligen måste ha ett ekonomiskt värde för mottagaren för att kunna betraktas som otillbörlig, utan även andra värden kan beaktas. En förmån som inte kan värderas i pengar kan ändå tänkas påverka en arbetstagare i dennes tjänsteutövning. I detta fall kan det ekonomiska värdet svårligen bestämmas. Det står dock klart att jaktutflyktens värde i vart fall överstigit 1000 kronor. Förmånens värde har därmed inte varit obetydligt.

Vad gäller omständigheterna i övrigt kan konstateras att den erbjudna förmånen inte utgjort ett led i de mottagande arbetstagarnas tjänsteutövning, utan varit helt fristående. Erbjudandet har överhuvudtaget inte haft några som helst seriösa inslag till nytta för arbetstagarna i deras tjänsteutövning utan har varit helt inriktat på rekreation. Detta skiljer sig från de förmåner av representationskaraktär som under förutsättning att de ingår som ett led i arbetstagarens tjänsteutövning kan vara tillåtna.

Dessutom har förmänen inte erbjudits någon större mer obestämd krets av personer, utan riktats till särskilt utvalda arbetstagare på vissa arbetsplatser. Förfarandet har därmed inte präglats av någon särskilt hög grad av öppenhet. Utan det hela synes syfta till att för bolaget skapa goda relationer men de inbjudna arbetstagarna i ett för bolaget gynnsamt syfte. Ett antal av de personer som var inbjudna har dessutom varit personer med avgörande inflytande på för bolagen betydelsefulla ekonomiska beslut, bl.a. i fråga om upphandling av utbildningar.

Vid en samlad bedömning finner därmed hovrätten att den erbjudna förmänen var otillbörlig i den mening som avses i 17 kap. 7 § BrB.

4.6 TeliaSonera-domen¹⁴⁰

Framställningen av detta fall är mer ingående, då jag anser att det speglar problemen med otillbörlighetsrekvisitet på ett tydligt sätt.

4.6.1 Bakgrund

Telia Sonera bjöd i april 2005 in chefer och tjänstemän med make/maka/sambo från offentlig sektor och det privata näringslivet till musikalen Mamma Mia den 2 juni 2005 på cirkus i Stockholm. De inbjudna eller de företag, myndigheter och verk som de representerade var kunder hos TeliaSonera. I samband med föreställningen bjöd även TeliaSonera på en välkomstdrink och buffé i Cirkus restauranger. Resa och uppehälle ingick dock inte i erbjudandet, som började 17.30 och slutade 22.15. Inbjudan var undertecknad av såväl koncernchefen, Anders I, som av Sverigechefen i bolaget, Marie E. I inbjudan gav bolaget upplysning om att de inbjudna skulle få en bekräftelse med tillhörande information.

Den 20 april polisanmälde Rikspolisstyrelsen Anders I och Marie E rörande misstanke om bestickning. TeliaSonera skickade i maj 2005 ut en bekräftelse med information till de kunder som accepterat inbjudan, där det framgick vilka produkter och tjänster som bolaget skulle ställa ut och visa i anslutning till kvällens inledning. Senare i maj ställdes dock arrangemanget in av TeliaSonera.

Åklagaren har yrkat på ansvar för bestickning mot Anders I och Marie E enligt 17 kap. 7 § BrB. Åtalet omfattar de inbjudningar som gjorts till de personer som valde att avböja inbjudan (de andra inbjudna är/har varit under utredning för mutbrott).

Anders I förnekar brott. Han vidgår de faktiska omständigheterna, men förnekar att han känt till beloppen som gällt för biljetter och förtäring, dessutom förnekar han att han visste vilka personer som blivit inbjudna till evenemanget. Vidare bestrider han brott med hänvisning till att inbjudan

---

¹⁴⁰ Dom 2006-10-31 meddelad i Stockholm vid Stockholms tingsrätt, avdelning 11, Rotel 1101, Mål nr B 12813-06.

inte utgjort någon otillbörlig belöning. Även Marie E vidgår de faktiska omständigheterna, men förnekar att hon känt till att inbjudningarna har gått till de personer som framgår av åtalet. Även hon har bestritt ansvar för brott då inbjudan inte utgjort någon otillbörlig förmån.

Av åklagarens sakframställning framkommer att det var ca 190 personer som fick inbjudan, vilket innebär att med respektive sällskap uppgick inbjudningarna till 380 personer. Inbjudningarna var personligt ställda till de inbjudna, men de skickades till myndigheters och företags adresser. Mottagarna var företrädare på ledningsnivå och med en viss inriktning på chefsnivå vad gäller de som var IT-anställda. Omkring 100 personer accepterade inbjudan. Av dessa var 16 personer företrädare för statliga myndigheter.

Vad gäller platserna till föreställningen fanns olika priskategorier. Merparten av platserna (1100 st.) kostade 575 kronor per biljett, 400 platser kostade 495 kronor och 144 platser kostade 295 kronor. Buffén som köptes av restaurangen kostade 250 kronor per person. Erbjudandets värde uppgick därmed som mest till 1600 kronor. Till detta bör dock även läggas andra förmånsinslag som följer med erbjudandet, såsom föreställningens attraktionsvärde och ”mingeldelen”.

Bland de personer som var inbjudna fanns stora och betydelsefulla kunder, vilket framgår av åtalet. Under förundersökningen har det tittats på de avtal som fanns mellan TeliaSonera och dessa kunder dels före föreställningen, dels de som pågick under år 2005 och dessutom de avtal som tillkommit efter föreställningen fram till år 2006. Vad gäller värdet av dessa avtal är de av varierande storlek, men sammanlagt uppgår det till en miljard kronor. De flesta avtalen är s.k. ramavtal, vilket innebär att det i avtalen finns vissa grundförutsättningar givna ur avtalssynpunkt. Sedan upphandlar bolaget genom anbud med de aktörer som konkurrerar inom ramen för ramavtalet. Det finns förutom ramavtalet ett intresse för TeliaSonera att närma sig dem på mottagarsidan som bestämmer vilka företag som skall utföra arbetena. TeliaSonera konkurrerar därmed med andra beträffande de avtal som ligger utom ramavtalet

Anders I har uppgett följande. Som koncernchef i företaget ägnar han sig i första hand med övergripande frågor. Han vet inte säkert vem det var som tog fram inbjudan, men det var flera personer inblandade. Han visste inte vilka kunder det var som skulle bjudas in, men självklart förstod han att det var kunder som var av betydelse för företaget. Att han och Marie E skrev under inbjudan berodde på att det var fråga om många och stora kunder. Han utgick ifrån att hans medarbetare gjorde rimliga bedömningar och att de planerade ett evenemang i enlighet med de lagar och den praxis som finns hos bolaget och på området. Han var inte heller närmare insatt i det restriktiva förhållningssätt som gäller gentemot myndigheter ifråga om erbjudanden till dessa. Den här typen av tillställning syftar till PR-byggande och varumärkesbyggande för bolaget inför kunder på såväl den svenska som den globala marknaden och det riktas inte till någon specifik kund. Sådana

här eller liknande evenemang är med hänsyn till resurser fullt möjligt för konkurrenter på området att genomföra.

Anledningen till att de inbjudnas maka/make/sambo inbjöds var då de personer som bjöds in har en stor arbetsbelastning och att det är svårt för dem att vara borta på sin fritid om inte deras anhöriga bjöds in.

Marie E har uppgett följande. Företagets aktiviteter mot marknaden är mycket intensiva, vilket är nödvändigt då marknaden är oerhört konkurrensutsatt, där konkurrenterna agerar kraftfullt. Självfallet ägnar sig därför företaget åt att marknadsföra och skapa relationer på marknaden. Hon anser att evenemanget låg inom praxis och rimliga ramar, vilket även var hennes utgångspunkt när hon skrev under inbjudan. Hon reflekterade inte närmare över vilka kunder som bjöds in till kundträffen och fäste inte heller någon vikt vid vilka företrädare för myndigheter som bjöds in. Att företaget vänt sig mot betydelsefulla företrädare ser hon inte som något problem, utan det kan förklaras med att just denna kundaktivitet varit inriktad på personer i ledande ställning. Hon anser inte heller att evenemanget som sådant påkallade att det skulle göras en uppdelning mellan privata och offentliga mottagare, då tillställningen låg på en sådan rimlig nivå.

Gunnar Andersson har uppgett att Göteborgs stad är kund hos TeliaSonera och den dåvarande stadsdirektören i Göteborgs stad, Catarina D frågade honom om lämpligheten av att acceptera inbjudan. Han bedömde att inbjudan inte var förenlig med Göteborgs stads policy vad gäller erbjudanden. Han ansåg att inbjudan var ett rent nöjesarrangemang. Strukturen på inbjudan är glättig och det formella inslaget i arrangemanget är underordnat, vilket innebär att han anser att inbjudan utgör en otillbörlig förmån utan något samband med företrädarens tjänsteutövning. Han kan inte se att arrangemanget på något sätt skulle tillföra stadsdirektören någon kunskap eller att hon skulle kunna utöva sitt arbete på ett bättre sätt om hon deltog i evenemanget. Dessutom kan det vid en upphandling förekomma konkurrens mellan de bolag som vill leverera tjänster och varor till Göteborgs stad, vilket innebär att det finns ett utrymme för en påverkan av vilka bolag det blir som får uppdragen.

4.6.2 Tingsrättens bedömning

Av 17 kap. 7 § BrB framgår att ansvar för bestickning kan komma ifråga då någon till en arbetstagare eller annan som avses i 20 kap. 2 § BrB lämnar, utlovar, eller erbjuder muta eller annan otillbörlig belöning för tjänsteutövningen. Straffansvaret omfattar alla arbetstagare oavsett om de är anställda i privat eller offentlig tjänst.

De personer som åklagaren räknat upp i sitt åtal omfattas av den personkrets som straffbestämmelsen tar sikte på. För ansvar enligt bestämmelsen krävs också att förmånen har haft samband med mottagarens tjänsteutövning. Sambandet mellan förmånen och tjänsteutövningen behöver endast bestå i att givare och mottagaren har eller har haft kontakt med varandra i tjänsten

eller kan antas få sådan kontakt med varandra. Kontakten kan vara av direkt, personlig eller av mer indirekt slag. Det är klarlagt i målet att det mellan TeliaSonera och de myndigheter eller verk som mottagarna representerar har funnits sådant samband mellan förmånen och tjänsteutövningen som lagen tar sikte på. Denna bedömning grundas på att enligt lagen begränsas inte tjänstesambandet till en pågående upphandlingssituation utan sambandet skall även ses i ett framtida perspektiv.

Finns det etablerade affärskontakter mellan givaren och mottagaren, vilket är fallet här, finns det en möjlighet för mottagaren att gynna givaren i tjänsten. Enligt lagen är det tillräckligt att det finns en risk att mottagaren blir påverkad. Det behöver därför inte finnas någon avsikt hos givaren att förmå mottagaren att handla pliktstridigt, utan det kan vara tillräckligt att givaren med förmånen mer allmänt underlättar affärskontakterna mellan parterna. Vad gäller mottagarna i det här fallet anser tingsrätten att de med sitt övergripande ansvar och inflytande får anses ha en möjlighet att påverka frågor när det gäller t.ex. teknikutveckling, trots att den frågan normalt sett handläggs längre ned i organisationen. Erbjudandet har därmed haft ett sådant samband med tjänsteutövningen som lagen kräver.

Tingsrätten prövar vidare frågan om erbjudandet utgjort en otillbörlig belöning eller förmån för mottagarna. Det finns ingen legaldefinition av otillbörlighetsbegreppet i lagtexten. Högsta domstolen har dock i rättsfallet NJA 1981 s. 1174 sammanfattat rättsläget. Den närmare bestämningen av vad som är otillbörligt är beroende av sed och allmän uppfattning och kan variera från tid till annan och inom olika verksamhetsområden. Vad som är otillbörligt bör därmed med utgångspunkt från mutansvarets skyddsobjekt fastställas från fall till fall på grundval av en samlad bedömning av samtliga i det enskilda fallet betydelsefulla omständigheter. Om en transaktion allmänt sätt är ägnad att påverka en persons tjänsteutövning är i hög grad beroende av förmånens ekonomiska värde och beskaffenheten av den tjänst eller det uppdrag som förmånstagaren innehar. Även den grad av öppenhet med vilken förmånen lämnas kan ha betydelse. Dessutom betonas den särställning som tillkommer verksamhet som innebär myndighetsutövning.

Utgångspunkten är enligt lagens motiv att varje transaktion som objektivt sätt är ägnad att påverka arbetstagaren i sin tjänsteutövning är otillbörlig. Det finns inget krav på att det måste ha funnits en konkret risk för påverkan, utan det är tillräckligt att förmånen från ett allmänt perspektiv kan tänkas påverka mottagarens tjänsteutövning. Enligt tingsrättens mening kan detta innefatta situationer där givaren enbart skapar en behaglig atmosfär gentemot mottagaren, för att på så sätt underlätta pågående förhandlingar och fortsatta kontakter. I fallet finns inget som tyder på att förmånens syfte varit att förmå mottagaren att vidta pliktstridiga åtgärder, vilket innebär att det avgörande blir om erbjudandet av förmånen allmänt sätt är ägnad att påverka funktionärens tjänsteutövning.

Förmåner av obetydligt värde innebär en liten risk för påverkan och faller därmed utanför det straffbara området. När det inte rör sig om en

bagatellartad förmån bör det göras en samlad bedömning av alla för det enskilda fallet betydelsefulla omständigheterna. Denna bedömning är beroende av förmånens ekonomiska värde. Det värde som läggs till grund för bedömningen är värdet för mottagaren, vilket i allmänhet är marknadsvärdet. I detta fall har förmånen haft ett värde som legat mellan 1090 och 1650 kronor, beroende på vilket biljettpris som ligger till grund för bedömningen. I avsaknad av utredning om vilken biljettkategori mottagarna tillhört i det här fallet anser tingsrätten att det bara är utrett att förmånens värde uppgått till i vart fall 1000 kronor per mottagare inklusive anhörig. Värdet kan varken anses vara anmärkningsvärt högt eller bagatellartat. Däremot framhåller tingsrätten att det inte varit lagstiftarens intentioner att skapa en värdebaserad praxis där förmånens värde skall väga särskilt tungt eller vara utslagsgivande. Däremot talar i detta fall förmånens värde och dess karaktär i form av ett attraktivt evenemang för att den varit ägnad att påverka mottagarna i en för TeliaSonera gynnsam riktning.

Huruvida förmånen varit otillbörlig måste dock bedömas i belysning av samtliga omständigheter. En av dessa omständigheter är vilken beskaffenhet mottagarens tjänst har. I det aktuella fallet har mottagarna inte utfört myndighetsutövning mot enskild, men mottagarna har varit funktionärer i den offentliga sektorn. Detta påverkar otillbörlighetsbedömningen, då den är som strängast i de fall arbetstagaren utövar myndighet. Vad gäller myndighetsutövare är alla förmåner från personer som berörs av myndighetsutövning att anse som otillbörliga om det inte är fråga om rena bagateller. Den närmast strängaste otillbörlighetsbedömningen omfattar situationer där personer med avgörande inflytande på ekonomiskt betydelsefulla beslut, t.ex. upphandling, får en förmån. Allmänheten måste kunna ha fullt förtroende för att myndigheter och dess företrädare hushåller med skattemedel på bästa sätt och att de inte tar hänsyn till personliga intressen vid t.ex. upphandling.

Mottagarna har i det här fallet bjudits in som verkschefer i egenskap av lämpliga företrädare för myndigheter och verk och inte som myndighetsutövare. Frågan är då om det finns någon beaktansvärd risk att mottagarna skulle bli påverkade i sin allmänna verksamhetsutövning av erbjudandet från TeliaSonera. Kontakten med bolaget har samband med den omständigheten att myndigheten eller verket är kund hos TeliaSonera. Det tingsrätten har att inrikta sig på är därmed den kundrelation som förelegat mellan parterna när det sker en bedömning av om inbjudan är ägnad att påverka mottagarnas tjänsteutövning.

Enligt tingsrättens mening får det anses utrett att inbjudan syftat till att marknadsföra bolaget och dess produkter inför en etablerad kundkrets, vilket innebär att det varit fråga om en attitydpåverkan och inte en beteendepåverkan på mottagarna. Det är klarlagt att mottagarna har ett övergripande och strategiskt inflytande över verksamheten inom sina respektive myndigheter och verk. Trots detta anser tingsrätten att den erbjudna förmånen inte medfört någon beaktansvärd risk för att mottagarna skulle utöva ett otillbörligt inflytande över myndigheternas upphandling av

telefonitjänster. Det torde enligt tingsrättens mening funnits anledning att se strängare på situationen om det förekommit en pågående förhandling mellan parterna. Detta anser tingsrätten trots att givandet av en förmån även skall ses i ett framtida perspektiv av affärsrelationer.

I de fall förmånen har omedelbart samband med och ingår som ett naturligt och nyttigt led i arbetstagarens tjänsteutövning innebär normalt sett att förmånen är tillbörlig. Tingsrättens intryck av ifrågavarande inbjudan är att nöjesinslaget dominerar och att utformningen är glättig. Det går inte att ha någon exakt uppgift om hur produktinformationen och det som var kring den gestaltat sig, då evenemanget inte blev av. Denna ovisshet medför att det är Anders I:s och Marie E:s och Roger K:s beskrivning av programmet som får ligga till grund för otillbörlighetsbedömningen.

Vad gäller mottagarkretsen anser inte tingsrätten att den omständigheten att just de höga cheferna bjöds in tillåter någon slutsats om att erbjudandet av den anledningen skulle vara otillbörligt. Utan tingsrätten anser att det är rimligt att företrädare för myndigheter och verk som tar del av information från säljare av tjänster även skall kunna ta emot en förmån i samband med detta, så länge förmånen håller sig inom de snäva gränser som gäller. Att evenemanget skulle äga rum på kvällen är inte något anmärkningsvärt, då det troligtvis har med praktiska orsaker att göra. Däremot anser tingsrätten att det är tveksamt att TeliaSonera bjöd in mottagarnas närstående, då detta förstärker intrycket av att det är fråga om en ren förströelse och det kan därmed uppfattas som ett otillbörligt närmande till mottagarna personligen. Denna del av erbjudandet var mindre lämplig och det talar mot att det var tillbörligt.

En annan omständighet som kan ha betydelse för frågan om otillbörlighet är graden av öppenhet. I detta fall har inbjudningarna skickats till myndigheternas och verkens adresser, vilket innebär att dessa skulle bli diarieförda hos myndigheter och verk. Typiskt för bestickningsbrottet är annars att en förmån lämnas i hemlighet. Detta talar således i viss mån för att erbjudandet var tillbörligt.

Utöver den ledning som finns i förarbeten är tingsrätten hänvisad till den praxis som finns på området. Allmänt kan dock sägas att praxisen på området är något föråldrad och det är svårt att genom avgörandena få någon entydig bild av rättsläget. I den juridiska litteraturen framhålls att gränsen är vag och flytande mellan en acceptabel gåva och en muta. Tingsrätten anser därmed att det måste finnas en marginal mellan det straffbara området och det som gränsar därtill.

Sammanfattningsvis anser tingsrätten att den mest allvarliga invändningen mot TeliaSoneras erbjudande till mottagarna har varit att nöjesinslaget tagit en väl framträdande plats och det faktum att mottagarnas närstående bjöds in. Men de anmärkningar som kan riktas mot erbjudandet väger dock inte så tungt att det vid en samlad bedömning kan anses finnas tillräckliga skäl för bifall till åtalen. Tingsrätten finner därmed att den erbjudna förmånen inte

kan anses ha varit otillbörlig och tingsrätten ogillar därmed åtal mot Anders I och Marie E.

4.6.3 Wennbergs utlåtande¹⁴¹

Suzanne Wennberg, professor i straffrätt, fick i uppdrag av Advokatfirman Nordia KB att göra en straffrättslig analys av materialet i fallet mot TeliaSonera cheferna för att avgöra huruvida det var fråga om bestickningsbrott eller ej. Jag har valt att redovisa för de slutsatser hon kom fram till nedan.

Bestickningsbrottet består av tre brottsförutsättningar:

- 1) Lämnaren av mutan/belöningen kan vara vem som helst, men mottagaren måste tillhöra en särskild personkrets och skall antingen vara arbetstagare inom privat eller offentlig verksamhet eller tillhöra någon av de övriga personkategorier som anges i mutbrottet, t.ex. uppdragstagare som också tillhör personkategorin för brottet trolöshet mot huvudman. I det aktuella fallet motsvaras lämnaren av dem som undertecknat inbjudan från TeliaSonera, samt de som planerat respektive hjälpt till att ordna med inbjudan, om inte dessa skall anses som medhjälpare. Kravet att mottagaren är arbetstagare uppfylles för majoriteten av personerna på listan, i vart fall tillhör de personkategorin som brottet trolöshet mot huvudman uppställer. Det uppställs även ett krav på att mutan lämnats/utlovats eller erbjudits. Detta rekvisit torde inte vålla några problem i fallet, då det handlar om en skriftlig inbjudan. Att arrangemanget inte blev av påverkar inte bedömningen. Rekvisitet ”för denne själv eller för annan” är också uppfyllt då inbjudan omfattade såväl arbetstagaren/uppdragstagaren som dennes make/maka/sambo.¹⁴²
- 2) Rekvisitet att mutan/belöningen skall lämnas respektive mottas för mottagarens tjänsteutövning torde vara uppfyllt i samtliga fall. De myndighetspersoner som finns på inbjudningslistan har bjudits in i egenskap av verkschefer med planerings-, utrednings- eller samordningsuppgifter respektive IT-ansvariga. De har alltså inte bjudits in i egenskap av privatpersoner eller i egenskap av myndighetsutövare mot enskild.¹⁴³ Även detta rekvisit är enligt Wennbergs mening okomplicerat i fallet.
- 3) Däremot är den tredje brottsförutsättningen mer intressant. Den stadgar att det skall vara fråga om antingen en muta eller en otillbörlig belöning. Det är inte fråga om en ren muta i fallet, då inbjudan inte skickats i syfte att förmå den inbjudne till en oriktig tjänsteåtgärd. Desto svårare är dock att bestämma om inbjudan utgör en tillbörlig eller otillbörlig belöning.¹⁴⁴

---

¹⁴¹ Wennberg, S, s. 163 – s. 179.

¹⁴² Wennberg, S, s. 176.

¹⁴³ Wennberg, S, s. 176f.

¹⁴⁴ Wennberg, S, s. 177.

Otillbörlighetsrekvisitet kan analyseras för tre huvudkategorier av mottagare:

- I) Tjänstemän som ägnar sig åt myndighetsutövning mot enskild som är grundad på lag eller annan författning och vilka fattar beslut som har rättsverkningar för den enskilde,
- II) andra offentliga funktionärer i myndigheter och andra offentliga organ som på högre eller lägre nivå ägnar sig åt s.k. faktisk verksamhet samt,
- III) anställda inom privata företag.

Av de inbjudna gästerna som åtalet omfattar torde de tillhöra kategori II, då de inte inbjudits i egenskap av myndighetsutövare mot enskild.¹⁴⁵

Enligt Wennberg bör följande otillbörlighetsbedömning göras: För TeliaSonera, liksom för andra företag, torde representation vara en självklar och etablerad företeelse. Vid det aktuella tillfället bjöds ett kundkollektiv in, som bestod av företrädare för såväl privata företag som myndigheter och andra offentliga organ, vilka alla utgjorde etablerade kunder. Ambitionen med inbjudan har varit att den skall omfatta en bred kundkrets och ske under total öppenhet. Något bestickningsbrott föreligger inte gentemot de inbjudningar som riktades till företrädare för privata företag respektive samhällsägda företag som bedrev konkurrensutsatt verksamhet. Men frågan är då vad som gäller de företrädare för myndigheter, kommunala organ och samhällsägda företag som bedrev verksamhet i allmänhetens intresse.

Den allmänna utgångspunkten för otillbörlighetsbedömningen vad gäller personer i kategori II är att en transaktion är otillbörlig om den objektivt sett är ägnad att påverka funktionärers tjänsteutövning. Myndigheter med planerings-, utrednings- eller samordningsuppgifter, som inte ägnar sig åt myndighetsutövning mot enskild, har inte någon anledning att påverkas i sin allmänna verksamhetsutövning av en inbjudan från TeliaSonera. Det vore enligt Wennbergs mening alltför långsökt att ifrågasätta en påverkansrisk på den allmänna verksamhetsutövningen. Kontakten med TeliaSonera vad gäller de aktuella personerna grundar sig i att myndigheten är kund hos TeliaSonera, vilket innebär att en inriktning skall ske på kundrelationen när det sker en bedömning av om förmånen är ägnad att påverka den offentlige funktionärens tjänsteutövning.¹⁴⁶

Enligt Wennbergs mening föreligger inte någon påverkansrisk med anledning av att den aktuella inbjudan haft en utpräglad PR-karaktär och syftat till att söka vidmakthålla redan etablerade kunder. Dessutom skulle en påverkansrisk, enligt hennes mening, förutsätta att myndigheten stod inför en större upphandling, vilket legat inom de inbjudna gästernas beslutskompetens. Men så var inte fallet. Så länge ett företag enbart lyckas underhålla en allmän positiv attityd till företaget, kanske mer positiv än till

---

¹⁴⁵ Wennberg, S, s. 177.

¹⁴⁶ Wennberg, S, s. 178.

konkurrenter på området, men då det inte påverkar mottagarnas beteenden i tjänsten kan det inte vara fråga om bestickning. Det finns inte heller anledning att befara att allmänhetens tilltro till myndigheters förmåga att fatta oberoende beslut skulle ha rubbats med anledning av inbjudan från TeliaSonera.¹⁴⁷

Vad gäller det faktum att inbjudan även inkluderat mottagarens make/maka/sambo görs bedömningen att visserligen har det ökat förmånens ekonomiska värde och dämpat det seriösa inslaget i inbjudan, har lagstiftaren inte satt några värdegränser för tillåtna förmåner. Detta har tagits fasta på i praxis.¹⁴⁸ Detta innebär, sammantaget med vad som anförts ovan enligt Wennberg, att inbjudan inte kan anses vara otillbörlig och därmed har inget bestickningsbrott begåtts.

4.7 Malmö kommun- Gratis resa¹⁴⁹

Åtalet i detta mål omfattar såväl mutbrott som bestickning. Ägaren i Sigma AB, ett bolag som säljer dataprodukter till bl.a. Länsstyrelsen i Skåne län och till Malmö Stad, har lämnat ett erbjudande till R, kommunstyrelsens ordförande i Malmö Stad och till H, landshövding i Skåne län, i form av en gratis resa till Sydafrika inkluderande uppehälle för såväl dem som deras hustrur. R och H har accepterat erbjudandet och resan genomfördes i maj 2004. Fråga i målet är främst huruvida R och H bjudits på resan på grund av vänskap eller om det är fråga om en otillbörlig gåva för tjänsteutövningen.

Rörande otillbörligheten i målet framhålls att det ställs höga krav på politiker och andra beslutsfattare inom offentlig förvaltning. Det som sammanbinder parterna i målet är ett avtalsförhållande mellan myndighet och företag, vilket medför att det inte ställs lika höga krav som om det varit fråga om myndighetsutövning mot enskild. Emellertid kan även agerande inom ett avtalsförhållande skada allmänhetens förtroende. Det är dock, enligt tingsrättens mening viktigt att hålla isär de etiska synpunkter som aktualiseras vid ett visst agerande och det juridiska ansvar som inträder.¹⁵⁰ Värdet på gåvan uppfyller definitivt kravet på otillbörlighet och det är inte fråga om en tjänsteresa. Huruvida resan haft ett tjänsteinnehåll eller varit en ren nöjesresa är i och för sig inte av avgörande betydelse för otillbörlighetsbedömningen. En tjänsteresa kan i vissa fall vara godtagbar även om den bekostas av den part som företräder företaget som förhandlas med. Å andra sidan är det inte alltid tillbörligt att acceptera en privatresa, då just avsaknaden av tjänsteinnehåll kan göra att resan är otillbörlig.

Frågan i målet är främst om resan erbjudits på grund av det vänskapsförhållande som föreligger mellan parterna. Det får anses vara fråga om ett relativt nära vänskapsförhållande mellan parterna. Det är dock

---

¹⁴⁷ Wennberg, S, s. 178.

¹⁴⁸ Wennberg, S, s. 178.

¹⁴⁹ Dom 2006-08-29 meddelad i Malmö, Malmö Tingsrätt, Mål nr B 2813-06.

¹⁵⁰ Detta indikerar, enligt min mening, de stora problem som finns på området vad gäller den flytande gräns mellan straffbart och straffritt som otillbörlighetsrekvisitet innebär.

anmärkningsvärt att ge en gåva av ett så högt värde enbart på grund av ett vänskapsförhållande. O har visserligen uppgett att han ofta bjuder vänner på resor till höga värden. Gåvan till R var en födelsedagspresent och resorna har betalats av privata medel. Det finns enligt tingsrättens mening inget som motsäger O:s uppgifter om att gåvorna berott på vänskapsförhållandet, varför det skall ligga till grund för bedömningen i ansvarsfrågan.

Vad gäller R och H har de ingen formell skyldighet att undersöka huruvida det finns en tjänsterelation mellan en givare och den egna myndigheten. Mot bakgrund av vad som framhållits rörande vänskapsförhållandet finns inte heller något skäl till att de borde uppmärksamma detta. Vilket innebär att tingsrätten har att utgå ifrån att R och H trodde att gåvan berodde på vänskapen. Den bedömningen kan dock ändras om det framkommer att R och H kände till affärsrelationerna. Frågan är därför om R och H hade insikt i detta. Då åklagaren inte lyckas motbevisa de tilltalades uppgifter om att de inte kände till affären, skall de tilltalades uppgifter läggas till grund för uppsåtsbedömningen. Detta medför att varken ansvar för bestickning eller mutbrott kan styrkas och åtalen ogillas.

4.8 Älgjaks-fallet¹⁵¹

M är sedan år 2002 landshövding i Jämtlands län, vilket innebär att hon är chef för länsstyrelsen i Jämtlands län. Länsstyrelsen behandlar bl.a. frågor som rör skog och jakt i länet, vari ingår frågor om älgutdelning. M är även ordförande i Jämtlands län Hushållningssällskap. Hushållningssällskapet äger en skogsfastighet omfattande ca 14 000 hektar. På fastigheten finns en jaktvilla som hyrs av SCA för personal-, konferens- och rekreationsändamål. SCA arrenderar även jakträtten på fastigheten. SCA är ett betydelsefullt företag för länets skogsnäring. K har varit anställd på företaget i tio år och i sex år har han varit verkställande direktör.

Den 6-7 september 2005 bjöd K in M till en älgjakt, som inkluderade en jaktmiddag, frukost, lunch och middag på den första jaktdagen, frukost och enklare lunch den andra dagen och transport till jaktpassen. Vanligtvis tas det ut en avgift om 150 kronor för ett sådant här arrangemang, men den det gjordes inte vid det här tillfället. J var jaktledare under jakten. Några dagar efter jakten ansökte J om extra älgutdelning hos länsstyrelsen, vilken en vecka senare beslutade om utdelning om extra djur. Beslutet föregicks av en diskussion mellan M och beslutande handläggare rörande just älgutdelningsfrågor.

Tingsrätten gör följande bedömning. M framhåller att hon inbjudits i egenskap av ordförande för hushållningssällskapet och inte som landshövding. Tingsrätten konstaterar att intresseområdena för hushållningssällskapet sammanfaller med de ämnesområden M arbetar med i egenskap av landshövding. Dessutom har hon varit i kontakt med SCA i sin befattning som landshövding före den aktuella älgjakten. Hennes roll

---

¹⁵¹ Dom 2006-11-14 meddelad i Östersund, Östersunds Tingsrätt, Mål nr B 905-06.

som landshövding kan därmed lätt sammanblandas med rollen som ordförande, speciellt i allmänhetens ögon. Landshövdingens ämbetet är även av sådan natur att det utövas alltid, så länge det inte är fråga om agerande inom den rent privata sfären. Detta innebär att M i egenskap av landshövding skulle vara förhindrad att i en bisyssla motta en förmån från en person eller ett företag som varit föremål för hennes myndighetsutövning. M har därmed enligt tingsrättens mening erhållit förmånen även som landshövding och statlig utredare och inte enbart som ordförande, vilket innebär att hon har haft att göra samma bedömning angående lämpligheten ur korruptionshänseende beträffande den aktuella förmånen som hon haft att göra som landshövding.

Det har inte gjorts gällande i målet att M faktiskt har gynnat SCA, vilket inte heller är något krav för att straffansvar skall inträda utan det är tillräckligt att möjligheten finns. Det är inte heller nödvändigt att mottagaren av en förmån har behörighet att fatta beslut i frågan, utan det är tillräckligt att hon har möjlighet att inverka på turordningen eller utöva ett indirekt inflytande. Det faktum att beslutet föregåtts av en diskussion där M deltagit visar att hon haft inflytande och påverkansmöjlighet på länsstyrelsens behandling av SCA:s ansökan. K har uppgett att skogs- och jaktfrågor är viktiga för bolaget, vilket innebär att länsstyrelsens arbete är av stor betydelse för SCA. Tingsrätten finner vidare att det föreligger ett sådant tjänstesamband mellan SCA, såsom givare och M, såsom mottagare, utifrån hennes befattning som landshövding och skogsutredare. K måste även ha förstått att M i egenskap av chef för länsstyrelsen hade inflytande över arbetet och resultatet där och att hon skulle ha möjlighet att i sin tjänsteutövning gynna SCA.

För att det skall vara fråga om mutbrott och bestickning måste förmånen vara att anse som otillbörlig. Tingsrätten hänvisar vad gäller otillbörlighetsbegreppet till den bedömning HD gjorde i NJA 1981 s. 1174.¹⁵² Vidare framhålls att landshövdingens ämbetet innefattar såväl myndighetsutövning som övrig offentlig verksamhet, vilket innebär att det måste ställas särskilt höga krav på en landshövding vad gäller mottagande av gåvor och förmåner. Vid bedömningen av förmånens värde är det mottagarens uppfattning om värdet som fungerar som utgångspunkt för bedömningen och det är inte enbart det ekonomiska värdet som skall beaktas, utan även affektionsvärdet och attraktionsvärdet kan påverka bedömningen. Tingsrätten framhåller att det får anses uppenbart att värdet av förmånen uppgick till ett betydligt högre värde än de 150 kronor som enligt K utgjorde den normala avgiften. Med beaktande av vad som framhållits ovan och i kombination med arrangemangets attraktionsvärde samt vistelsens rekreativvärde, finner tingsrätten att förmånen är att anses som otillbörlig om inget annat talar emot en sådan bedömning.

Vad gäller bedömningen huruvida det finns något som talar för att förmånen skulle vara tillbörlig framhålls den omständigheten att i de fall förmånen har

---

¹⁵² Se avsnitt 6.2 för den redogörelsen.

ett omedelbart samband med och ingår som ett naturligt och nyttigt led i funktionärens tjänsteutövning kan förmånen vara att anses som tillbörlig. Av förhören har dock framkommit att det inte har skett någon diskussion vare sig rörande frågor av vikt för länet eller vad gäller relationen mellan SCA och hushållningssällskapet, vilket även detta talar emot att förmånen är tillbörlig. Det finns inte heller några övriga omständigheter som talar för att förmånen skulle vara tillbörlig.

Såväl M som K får anses ha haft uppsåt till handlingarna, varför M döms för mutbrott och K döms för bestickning. Påföljden för de båda stannar vid böter.

4.9 Sammanfattning av rättsläget enligt praxis

Jag har i detta avsnitt för avsikt att göra en sammanfattning av de kriterier som lyfts fram vid otillbörlighetsbedömningen i rättsfallen. Generellt kan sägas att praxis på området från HD är relativt föråldrad och senare praxis utgörs av rättsfall från hovrätterna och tingsrätterna. Inledningsvis bör även framhållas att det är svårt att få en entydig bild av rättsläget vad gäller otillbörlighetsrekvisitet, vilket konstateras i TeliaSonera-domen (se avsnitt 4.5.2) och var gränsen för det straffbara området går, genom att studera rättsfallen.

Utgångspunkten för otillbörlighetsbedömningen synes vara att det skall ske en samlad bedömning av samtliga för det enskilda fallet betydelsefulla omständigheterna. Detta uttryck ger egentligen inte mycket ledning för hur bedömningen skall ske, utan synes mer vara ett lämpligt uttryck som används. Därefter uppställs i NJA 1981 s. 1174 ett antal kriterier som kan tas fasta på vid bedömningen, såsom förmånens ekonomiska värde, beskaffenheten av den tjänst funktionären innehar, graden av öppenhet med vilken förmånen lämnats och huruvida det är fråga om myndighetsutövning. Men det ges inte några direkta vägledningar av domstolen kring hur dessa kriterier skall tolkas.

I NJA 1981 s. 1174 var det fråga om en studieresa. Vad gäller studieresor framhåller HD att syftet med resan måste vara seriöst och resan måste framstå som ett naturligt och nyttigt led i utövningen av den inbjudnes befattning. Vilken standard som kan accepteras vad gäller måltider och logi får avgöras från fall till fall, men det bör iakttas återhållsamhet då det är fråga om en förmån som lätt ger upphov till misstanke om otillbörlighet. HD tar t.ex. upp det faktum att måltiderna ägnades åt samtal kring studiebesöken som en påverkande faktor. Men hänvisar samtidigt till att det måste ske en sammantagen bedömning av samtliga omständigheter, vilket i fallet ledde till att det inte var fråga om en otillbörlig förmån. Det torde vara mycket svårt att ifrån detta domslut dra några konkreta slutsatser om vad det är som egentligen är den springande punkten för vad som gör resan tillbörlig, varför rättsläget inte blir klarare. Det är ytterst olyckligt med formuleringar såsom

från fall till fall, då lägre domstolar inte får någon konkret anvisning om hur de skall tolka otillbörlighetsrekvisitet.

I NJA 1993 s. 539 var det fråga om en förmån i samband med beställning av varor. Där framhålls bl.a. det faktum att förmånen var beroende av en motprestation i mottagarens tjänsteutövning och att värdet inte heller var så obetydligt att det inte fanns en risk för att syftet med erbjudandet skulle uppnås. Trots att förmånen har lämnats öppet, något som vanligtvis tyder på att förmånen är tillbörlig, fastslår HD att det är fråga om en otillbörlig förmån. Detta visar på att kriterier som i ett fall kan tala emot att en förmån är otillbörlig i ett annat fall kan tala för. Enligt min mening torde detta göra rättstillämpningen något osäker, då det är svårt att dra några säkra slutsatser om i vilka situationer öppenheten talar för eller emot att förmånen är otillbörlig.

Det är helt klart, vilket visas tydligt i praxis, att beskaffenheten av mottagarens tjänst har en framträdande roll. I de fall det är fråga om myndighetsutövning mot enskild eller då det är fråga om funktionärer i den offentliga sektorn är bedömningen betydligt hårdare. Utrymmet för dessa personer att mottaga en förmån är ytterst begränsat eller bör i alla fall vara det. Däremot ger praxis ingen god ledning om vad som är en otillbörlig förmån i de fall det är fråga om en arbetstagare inom den privata sektorn.

I de fall förmånen har ett omedelbart samband med och ingår som ett naturligt led i mottagarens tjänsteutövning torde det inte vara fråga om en otillbörlig förmån, något som framhålls i rättsfallen. I TeliaSonera fallet dominerade däremot nöjesinslaget, vilket innebär att förmånen inte är ett naturligt led i mottagarens tjänsteutövning. Att nöjesinslaget dominerar kan medföra att förmånen inte anses tillbörlig. I detta fall bjöds även de tilltalades närstående in, vilket såväl tingsrätten som Wennberg anser talar för att det är fråga om ett otillbörligt närmande till mottagarna. Trots det framträdande nöjesinslaget och att närstående var inbjudna fann tingsrätten inte att det var fråga om en otillbörlig förmån, utan den finner vid en samlad bedömning att det var en tillbörlig förmån. Det är samma svårigheter i detta fall som i de andra att finna de direkta omständigheter som leder till att förmånen är tillbörlig, vilket är mycket anmärkningsvärt ur rättssäkerhetssynpunkt. Dessutom kan det vara värt att notera att det i målet från Malmö tingsrätt, se avsnitt 4.6, framhålls att nöjesinslaget i en förmån kan tala såväl för som emot att den är tillbörlig, vilket gör bedömningen än mer komplicerad i vissa situationer.

I RH 1997:33 konstateras att i de fall förmånen är av nytta för tjänsteutövningen kan detta medföra att förmånen är tillbörlig. Samtidigt framhålls att det ändå måste ske en samlad bedömning i varje enskilt fall. Det innebär att det är svårt att dra några säkra slutsatser om i vilka fall detta kriterium faktiskt leder till att förmånen blir tillbörlig.

I älgjaktsfallet fokuserar tingsrätten på att utöver det ekonomiska värdet kan även affektionsvärdet och attraktionsvärdet av förmånen påverka huruvida den är otillbörlig. Det torde vara av vikt att notera, då det inte är uppenbart

att även förmåner av lägre värde kan utgöra en muta eller bestickning. Har förmånen ett lågt värde, får domstolen att beakta andra värden som också kan påverka otillbörlighetsbedömningen. Att ge en förmån i form av en älgjakt kan ha ett högt värde för vissa människor och påverka dem att handla på ett visst sätt, trots att det ekonomiska värdet är lågt.

En annan faktor som påverkar otillbörlighetsbedömningen, enligt praxis, är huruvida ett erbjudande om förmånen har riktats till en bestämd grupp av personer, eller obestämd grupp. I de fall det riktats personligen till en bestämd krets kan det tala för att det är en otillbörlig förmån. I de fall den riktar sig mot en obestämd grupp av människor är risken för en otillbörlig påverkan inte lika stor och därmed ställs inte lika höga krav i dessa situationer.

I de fall förmånen är direkt inriktad på att påverka arbetstagaren i dennes tjänsteutövning, dvs. om det är fråga om en klar beteendepåverkan, är utrymmet att mottaga en förmån begränsat, för såväl privata som offentliga arbetstagare. Detta konstaterar HD i NJA 1993 s. 539. Vid en ren beteendepåverkan bör därmed både privata och offentliga arbetstagare vara restriktiva med att motta en förmån, för att undgå straffansvar.

En komplicerad faktor som lyfts fram i rättsfallen är hur en förmån skall bedömas i de fall det föreligger ett vänskapsförhållande mellan parterna i målen. Detta är något som påverkar otillbörlighetsbedömningen och som i vissa fall gör den mer komplicerad. Det torde inte vara speciellt ovanligt att affärspartners även blir vänner privat, men då måste de enligt praxis på området iakttaga stor försiktighet vad gäller givande av gåvor, då det lätt kan leda till misstankar.

En annan omständighet som gör otillbörlighetsbedömningen problematisk är vilken betydelse som skall tillmätas de seder som gäller inom affärsvärlden. Detta blir tydligt i TeliaSonera fallet, då det framhålls att det är kundrelationen som är i fokus och huruvida förmånen kan ligga inom den praxis som är tillåten inom näringslivet. Det är en del i bedömningen som är mycket svår. Hur mycket skall accepteras som normal affärsverksamhet och bedömas vara en PR-karaktär? Självklart måste företag kunna marknadsföra sig på olika sätt, samtidigt som det måste finnas gränser för hur frikostig marknadsföringen får vara.

Något som också påverkar huruvida en förmån är otillbörlig är situationer där förmånen sammanfaller i tid med affärshandlingar eller fullgörande av affärskontrakt eller på annat sätt hänger samman med en förestående, pågående eller avslutad affär. Sådana förmåner är ofta angripbara såsom otillbörliga.

Domsluten präglas, enligt min mening, av otydlighet, men även av en viss osäkerhet. Det uppställs visserligen kriterier i domarna som domstolen har att beakta. Domstolarna verkar dock ha svårt att göra en klar och tydlig bedömning av de gärningar som skett i förhållande till kriterierna och

gömmar sig ofta bakom luddiga formuleringar. Detta kan nog till stor del bero på att lagtexten ger föga ledning om vad som skall vägas in i bedömningen och domstolen är därmed osäker på hur bedömningen egentligen skall ske. Det är därför svårt att dra några säkra slutsatser om vad som i själva verket gör en förmån otillbörlig. Kriterierna samspelar på olika sätt i fallen, vilket också bidrar till att det är svårt för domstolarna att veta exakt vad de skall beakta och hur det skall beaktas. Det innebär sammanfattningsvis problem för såväl rättstillämparna som för enskilda individer. Jag avser att i min analys vidareutveckla argumenten kring de tillämpningsproblem som finns, varför jag hänvisar till avsnitt 7 för en utförligare diskussion.

5 Näringslivets och offentlig verksamhets förebyggande arbete mot korruption

5.1 Generellt om brottsförebyggande arbete

För att uppnå ett effektivt bekämpande av korruption krävs det inte enbart en översyn över dagens lagstiftning, utan det krävs även att näringslivet och den offentliga sektorn aktivt arbetar förebyggande mot korruption. Erfarenheter vid brottsbekämpning visar att det inte är tillräckligt med repressiva åtgärder, utan det krävs även ett omfattande förebyggande arbete för att effektivt kunna bekämpa brottsligheten. I propositionen 1994/95:217 föreslogs en rad åtgärder för att komma tillrätta med den ekonomiska brottsligheten. Dessa slutsatser är fortfarande aktuella och tillämpbara på korruptionsbrottslighet.¹⁵³ Där framhölls bl.a. att polisen och andra myndigheter fyller en viktig funktion i det förebyggande arbetet. Det krävs dock också att de grupper som löper risk att utsättas och påverkas av brottsligheten tar en aktiv del i det förebyggande arbetet.¹⁵⁴ Näringslivet och myndigheterna bör således prioritera åtgärder som bidrar till att förebygga, upptäcka, utreda och lagföra mutbrott och bestickning.¹⁵⁵

Ett ökat förebyggande arbete leder till att bl.a. olika kontroller kommer i blickpunkten men även ett nära samarbete med myndigheter och mellan myndigheter är betydelsefullt.¹⁵⁶ Olika rekommendationer¹⁵⁷ fyller också en viktig funktion i arbetet mot korruption.¹⁵⁸ Dessa rekommendationer kan ligga till grund för och vägleda företag och myndigheter som arbetar förebyggande mot korruption.¹⁵⁹

Vad gäller mutbrott och bestickning är det förebyggande arbetet extra viktigt med hänsyn till att mörkertalen avseende dessa brott är stora. Ett aktivt förebyggande kan bidra till att fler brott upptäcks. Som nämnts ovan i avsnitt 2.1 kan korruptionsbrottslighet även vara ett förspel till annan brottslighet, varför det förebyggande arbetet fyller ytterligare en funktion. Det förhindrar inte enbart mut- och bestickningsbrott, utan kan även fungera i preventivt syfte mot att annan brottslighet begås.

---

¹⁵³ RiR 2006:8, s. 45.

¹⁵⁴ Prop. 1994/95:217, s. 12.

¹⁵⁵ RiR 2006:8, s. 45.

¹⁵⁶ Prop. 1994/95:217, s. 13.

¹⁵⁷ Se bl.a. ICC Rules of Conduct to Combat Extortion and Bribery och COSO-modellen (som främst är en rekommendation för företag och organisationer gällande deras interna kontrollsystem), se vidare om detta i RiR 2006:8, s. 61.

¹⁵⁸ Leijonhufvud, M, s. 959.

¹⁵⁹ RiR 2006:8, s. 61.

5.2 Näringslivets förebyggande arbete

Näringslivet fyller en viktig funktion i det förebyggande arbetet mot korruption. De värderingar och den praxis som finns inom näringslivet är av grundläggande betydelse för om korruption förekommer. Korruption inom näringslivet beror till viss del på att det inte förmått upprätthålla en hög etik och en tillräckligt stark intern kontroll.¹⁶⁰ Näringslivet drabbas självt hårt av korruption (se avsnitt 2.1), vilket innebär att det föreligger ett starkt intresse för det att motverka att korruption förekommer. Förekommer mutor och bestickning skadas ofta företagets rykte och varumärke och förtroendet från kunder.¹⁶¹ Näringslivet har dessutom utmärkta möjligheter att förebygga korruption på ett tidigt skede, då mutor och bestickning i vissa fall förekommer redan i avtalsförhandlingen eller andra affärssammanhang.¹⁶²

En grundläggande del i det förebyggande arbetet för näringslivet är således att det hålls diskussioner kring affärsmetoder och affärsetik. Affärsetiken bör höjas ett antal nivåer, för att på så sätt undvika de affärer och metoder som befinner sig i en gråzon mot vad som är olagligt. Det är mycket viktigt att sunda principer upprätthålls i affärlivet för att motverka utrymmet för mutor och bestickning.¹⁶³

Ett lämpligt sätt att gå tillväga i det förebyggande arbetet är att företaget arbetar fram en skriven policy om givande och tagande av mutor. En lämplig utgångspunkt kan t.ex. vara de vägledande etiska regler som IMM uppställt.¹⁶⁴ I policyn kan lämpligen upptas hur företaget ställer sig till studiebesök, kundträffar, gåvor, resor, bidrag, sponsring och olika rabatter. Detta underlättar för såväl anställda som för de som har kontakt med företaget att veta vilka krav som ställs och vad som är tillåtet. Med tanke på de oklarheter som finns i lagstiftningen bör företag idag utarbeta policys med en viss säkerhetsmarginal.¹⁶⁵

Det är även mycket viktigt att företagen effektiviserar sin interna kontroll. Den interna kontrollen bör omfatta både finansiell och organisatorisk kontroll.¹⁶⁶ Ett företags verksamhet bör kännetecknas av öppenhet. Den interna finansiella kontrollen kan ske genom användandet av revisorer. Revisorerna kan ofta genom granskningar upptäcka oegentligheter inom företagen.¹⁶⁷ Redovisningen som företagen lämnar bör således vara utformad så att korruption inte kan döljas i otydliga bokföringsposter. Alla affärshändelser bör redovisas. Det bör t.ex. inte heller finnas bankkonton utanför redovisningen eller poster betecknade ”konsultarvoden”.¹⁶⁸ Att

---

¹⁶⁰ Prop. 1994/95:217, s. 9.

¹⁶¹ IMM, 2006, s. 1.

¹⁶² Prop. 1994/95:217, s. 13.

¹⁶³ Prop. 1994/95:217, s. 27f.

¹⁶⁴ IMM, s. 6ff.

¹⁶⁵ IMM, 2006, s. 3ff.

¹⁶⁶ IMM, 2006, s. 10.

¹⁶⁷ Prop. 1994/95:217, s. 14.

¹⁶⁸ SOU 2004:47, s. 395.

förebygga korruption genom tydliga regler om hur bokföring bör ske är även en metod som framhålls som lämplig i art. 8 i OECD-konventionen, se vidare avsnitt 2.4.1.1.¹⁶⁹ Att ha ett tydligt redovisningssystem torde därmed kunna minska risken för mutor och bestickning, då det fria spelrummet begränsas och upptäcktsrisken blir större.

Interna organisatoriska kontroller kan genomföras genom att det sker en uppdelning av funktioner inom företaget. Det kan t.ex. vara att beslut, verkställighet, kontroll och rapportering inte görs av samma person eller att det införs personalrotation på vissa poster.¹⁷⁰ Att ha en organisatorisk kontroll minskar således också utrymmet för de anställda att begå tivelaktiga handlingar.

För att en policy skall få genomslagskraft räcker det emellertid inte enbart med att införa den, utan företaget måste även tillse att det finns ett uppföljningssystem.¹⁷¹ En lämplig metod är att anlita en person som har till uppgift att bevaka att regler gällande mutbrott och bestickning efterlevs. Speciellt i större företag kan det vara svårt att överblicka allt som sker internt, varför det kan vara lämpligt för dessa företag att tillsätta en person på den här tjänsten.¹⁷²

I de fall företag inte har en skriven policy är en viktig del i förebyggandet av mutor och bestickning på arbetsplatsen att uppmärksamma de potentiella rättfärdiganden och ursäkter som ryms i etablerade sätt att tala om mutor. Det handlar i stort om att företag i olika branscher hela tiden ställer sig frågan om det finns otydliga gränser på arbetsplatsen om vad som gäller för otillbörliga erbjudanden. Vidare bör undersökas om dessa otydliga gränser kan utnyttjas av arbetstagaren för att rättfärdiga en gärning. Det är därmed viktigt för företag att lyfta upp denna otydliga gräns och granska den, för att på så sätt tydliggöra vad som är accepterat och inte.¹⁷³ Enligt min mening är det dock lämpligt och underlättar mycket för företag om de utarbetar en skriven policy, då det motverkar många av de osäkerhetsmoment som annars finns.

Företaget måste se till att anställda och andra som företräder bolaget har en god kännedom om de vägledande regler som gäller på arbetsplatsen (i de fall företaget har interna regler). Detta innebär att företaget måste säkerställa att samtliga anställda får en bred utbildning av den policy som gäller på företaget. Detta är särskilt viktigt på de avdelningar där personalen löper en större risk att utsättas för otillbörliga erbjudanden, såsom inköp, marknad och upphandling.¹⁷⁴ Det bör dessutom finnas en möjlighet för de anställda att få tillgång till kompetent rådgivning i de fall de är osäkra på hur de

---

¹⁶⁹ Se även IMM, s. 16.

¹⁷⁰ IMM, 2006, s. 10.

¹⁷¹ IMM, 2006, s. 4.

¹⁷² SOU 2004:47, s. 396.

¹⁷³ BRÅ Rapport 2003:10, s. 119.

¹⁷⁴ IMM, 2006, s. 8f.

interna reglerna skall tolkas.¹⁷⁵ Enligt min mening sker det lämpligast genom att företagen utser en person som rådgivare, som är tillgänglig för de anställda. Ställs en anställd inför en situation där denne blivit erbjuden en förmån och inte vet hur han eller hon skall agera kan den denne vända sig till rådgivaren och på ett enkelt sätt går att få hjälp. Detta bidrar till att såväl företag som anställda kan undvika att det uppkommer en tvivelaktig situation.

5.3 Offentlig verksamhets förebyggande arbete

Regeringen, ledningar och styrelser för myndigheter har ett ansvar för att kontrollera huruvida korruption förekommer och att förebygga detta. I den granskning¹⁷⁶ som gjorts av Riksrevisionsverket framkommer att skyddet mot korruption i vissa statliga myndigheter har brister.¹⁷⁷ Även den kommunala sektorn präglas ofta av svag intern och extern kontroll, se ovan avsnitt 2.3.2.¹⁷⁸ Det finns visserligen, enligt Riksrevisionsverket, goda insikter om att det förekommer korruption i statlig verksamhet och att detta är ett problem, däremot har det inte vidtagits konkreta åtgärder för att bygga upp ett skydd mot det.¹⁷⁹

Under åren 2000-2005 har regeringen dock vidtagit åtgärder för att förbättra skyddet mot korruption i statliga myndigheter. Regeringskansliets förvaltningsavdelning har arbetat med att utveckla den interna kontrollen inom Regeringskansliet. Detta innefattar bl.a. att handläggare inte skall vara ensamma i beredningen av ärenden som gäller Regeringskansliets myndighetsutövning. Även kraven på vilka organisationer som är berättigade till bidrag har skärpts. Några departement arbetar också med att förebygga korruption. UD t.ex. arbetar aktivt mot korruption, vilket inbegriper åtgärder såsom att höja kunskapsnivån om korruptionsfrågor såväl inom UD som vid utlandsmyndigheterna. Inom näringsdepartementet sker inget direkt arbete med att motverka korruption men däremot vidtas åtgärder som indirekt motverkar mutor och bestickning. Det har t.ex. genomförts utbildningar för styrelseledamöter avseende etiska förhållningssätt och tillämpningen av Svensk bolagskod. Varken finansdepartementet eller socialdepartementet har vidtagit några direkta åtgärder som riktar sig mot att förebygga mutbrott och bestickning.¹⁸⁰

---

¹⁷⁵ IMM, s. 15.

¹⁷⁶ RiR 2006:8, Skyddet mot korruption i statlig verksamhet. Granskningen avsåg regeringen och ett antal statliga organisationers åtgärder för att motverka, upptäcka och förhindra korruption. Som underlag användes bl.a. tre tidigare granskningar av Apoteket, Banverket och Läkemedelsförmånsnämnden.

¹⁷⁷ RiR 2006:8, s. 49.

¹⁷⁸ Detta är allvarligt, då mycket av upphandlingar och tillståndsgivningar sker på kommunal nivå, se vidare avsnitt 2.3.2.

¹⁷⁹ RiR 2006:8, s. 44.

¹⁸⁰ RiR 2006:8, s. 23f.

Det torde vara en nödvändighet att myndighets- och bolagsledning har ett ansvar för den interna kontrollen avseende korruption för att det skall kunna uppnås ett tillfredställande skydd mot korruption.¹⁸¹ Som framgår ovan arbetar inte alla departement aktivt mot korruption, något som jag anser vara en brist då skyddet i dessa fall inte kan anses tillfredställande.

De statliga myndigheterna har, enligt Riksrevisionsverket, varit tydliga med att riskerna för mutor och bestickning bör minimeras och att verksamheten skall utformas så att det inte kan förekomma. Detta är positivt. Många myndigheter har t.ex. utformat etiska riktlinjer för sina anställda. Problemet är dock att det varken finns regelverk eller anvisningar och råd som närmare preciserar hur riktlinjerna bör tolkas mer konkret. Det som anges är kanske en generell tumregel som bör följas. Det finns heller ingen inom Regeringskansliet som aktivt arbetar för att konkretisera detta.¹⁸²

I de statliga bolagen framhålls att verksamheterna genomsyras av en nolltolerans vad gäller mutor och annan obehörig påverkan. Det finns ett antal dokument omfattande principer vad gäller förebyggande av korruption i företag, bl.a. i OECD-konventionen. Däremot finns det inga riktlinjer dokumenterade för vad dessa principer innebär mer konkret, vilket innebär att det är samma problem som gäller de statliga myndigheterna, se ovan.¹⁸³

Bristen på konkretisering skulle kunna undvikas genom att regeringen utformar mer detaljerade riktlinjer och direktiv som myndigheterna och bolagen är skyldiga att följa. Det finns inga rättsliga hinder mot att regeringen gör detta och det skulle uppnås en högre nivå på skyddet mot korruption. Ett gott skydd mot mutor och bestickning kräver att det finns genomtänkta och sammanhängande riktlinjer och regler, samt att det fastställs rutiner för hur efterlevandet av reglerna fungerar.¹⁸⁴

Vad gäller kontrollåtgärder som vidtas är dessa ofta brisfälliga. I t.ex. Läkemedelsförmånsnämnden saknas det i princip kontrollåtgärder. Detta är allvarligt, då det är fråga om en myndighet som har rätt att besluta om subventioner. För att skyddet mot korruption skall anses effektivt torde det krävas att det sker en systematisk kontroll av bindningar mellan företag och anställda/ledamöter, vid sidan av de jävsförhållanden och innehav av finansiella instrument som skall uppges.¹⁸⁵ Bristen på kontrollåtgärder hos myndigheter tyder, enligt min mening, på att det finns brister i kunskap om riskerna för och förekomsten av mutbrott och bestickning. Något som även konstaterats att så är fallet, se ovan. Detta måste förändras.

Ett sätt att skydda myndigheternas verksamhet mot korruption är att göra de tjänstemän som arbetar medvetna om vilka som kan tänkas påverka en process genom mutor och vad som utgör en muta. Som nämnts ovan i

---

¹⁸¹ RiR 2006:8, s. 28.

¹⁸² RiR 2006:8, s. 31. Se även Wennberg, S, s. 175.

¹⁸³ RiR 2006:8, s. 31.

¹⁸⁴ RiR 2006:8, s. 32ff.

¹⁸⁵ RiR 2006:8, s. 55.

avsnitt 2.3.5 råder det en viss aningslöshet hos myndighetspersoner om vad som utgör en muta.¹⁸⁶ Detta anser jag vara graverande och det är mycket viktigt att komma tillrätta med detta problem. Såväl myndighetschefer som underställda chefer har ett ansvar för att de anställda informeras om de risker som finns samt gällande regelverk. Dessutom har myndigheter ett ansvar som innefattar att de måste förebygga situationer där den organiserade och resursstarka brottsligheten lyckas skapa otillbörliga relationer med anställda.¹⁸⁷ Enligt min mening fyller detta förebyggande arbete en mycket viktig funktion, då ett av problemen hittills har varit att statliga bolag och myndigheter inte har vidtagit konkreta åtgärder för att skydda verksamheten mot korruption. De anställda måste ha vetskap om att det finns regler att följa och att det arbetas aktivt för att de följs, då det kan ha en viss hämmande effekt på anställdas beteenden.

Vid sidan av det interna arbetet finns det även ett behov av att på central nivå kartlägga och analysera riskerna för korruption inom offentlig förvaltning.¹⁸⁸ Genom inrättandet av Riksenheten mot korruption kan erfarenhet, kunskap och bekämpande av mut- och bestickningsbrotten samlas upp och bearbetas på ett ställe. Detta underlättar även samarbetet mellan myndigheter, då de kan vända sig till Riksenheten om de upptäcker oegentligheter i sin verksamhet och lämna den här informationen vidare till enheten. Ett nära samarbete mellan myndigheter torde vara en del i ett effektivt bekämpande av korruption.¹⁸⁹ Detta speciellt med tanke på de fördelar ett sådant samarbete medför. Det är bl.a. lättare att identifiera nya riskområden och på så sätt kunna agera förebyggande på ett tidigare stadium.¹⁹⁰

---

¹⁸⁶ RKP, KUT rapport 2005:7a, s. 36.

¹⁸⁷ Justitiekanslern, s. 10.

¹⁸⁸ Justitiekanslern, s. 117.

¹⁸⁹ SOU 2004:47, s. 395. Utbytet av uppgifter mellan myndigheter begränsas av sekretessbestämmelser. Detta påverkar således möjligheterna att lämna uppgifter. Jag har dock inte för avsikt att gå in i detalj på det här, men det kan vara värt att notera.

¹⁹⁰ Justitiekanslern, s. 117.

6 Förändrade metoder i brottsutredningar rörande mutor och bestickning

6.1 Problem i utredningar/brister i dagens system

Korruptionsbrottslighet befaras att öka i Sverige, vilket till viss del styrks av att vi har haft en rad mut- och bestickningsfall på senare tid. Att ingripa mot den här typen av brottslighet är därmed av yttersta vikt. Det krävs effektiva metoder på det utredande stadiet av ett brott för att komma åt den här typen av brottslighet och kunna lagföra gärningsmannen/männen. Brottsutredningar bör ske så snabbt och enkelt som möjligt utan att rättssäkerhetskraven åsidosätts. Detta kan vara svårt i vissa fall, då ekonomisk brottslighet tenderar att bli alltmer komplex och kvalificerad.¹⁹¹ Något som även torde gälla korruptionsbrottslighet. Frågan är då hur metoder inom rättsväsendet kan förändras för att påskynda utredningar och uppnå en snabbare och effektivare lagföring av mutbrott och bestickning.

Då mutbrott och bestickning är brott där båda parter har ett intresse av att den brottsliga gärningen inte synliggörs är det av vikt att rättsväsendet, och då speciellt polis och åklagare, har effektiva medel att använda sig av i sitt utredningsarbete. Dessutom har viss typ av brottslighet under senare år blivit alltmer svårutredd på grund av dels den tekniska utvecklingen och dels den ökade internationaliseringen.¹⁹² Åklagare Christer van der Kwast har i en artikel i Sydsvenskan framhållit att allt för ofta får åklagarna ge upp utredningar vad gäller mutbrott och bestickning i brist på bevis, vilket även styrks av redovisad statistik i avsnitt 2.3.3. Han framhåller att det behövs en morot i lagstiftningen för att underlätta utredningarna. Det är ofta t.ex. svårt att följa pengarna i en muthärva utan hjälp av inblandade. Han anser därmed att det behövs ett utrymme för åklagaren att kunna förhandla med de misstänkta.¹⁹³

Det är en viktig del i det brottsförebyggande arbetet att hela tiden se över dagens system för att kunna utarbeta förbättrade och effektivare metoder i hanteringen av brottsutredningar.¹⁹⁴ I SOU 2005:117 har det utretts huruvida det bör införas en möjlighet att beakta den tilltalades medverkan vid utredning av eget brott och andras brott (s.k. kronvittne) i straffmätning och vid påföljdsval, för att på så sätt effektivisera utredningen och

---

¹⁹¹ SOU 2005:117, s. 78.

¹⁹² Riksåklagaren, s. 9. Se även stycket ovan.

¹⁹³ Sydsvenskan.

¹⁹⁴ Riksåklagaren, s. 9.

lagföringen av brott.¹⁹⁵ Att använda sig av den misstänktes medverkan för att effektivisera en utredning är en ny metod i svensk rätt, men skulle kunna vara ett sätt att öka möjligheterna att komma tillrätta med korruptionsbrottsligheten.

I FN-konventionen mot korruption, se avsnitt 2.4.1.3, föreslås som en lämplig metod i kampen mot korruption att den misstänkte skall erhålla ett mildare straff om han eller hon medverkar på ett betydande sätt i utredningen. Detta talar för att vi bör överväga att införa den här möjligheten i svensk rätt, för att på så sätt underlätta de i många fall komplicerade utredningar som i dagsläget inte får en lösning. Jag kommer i nästföljande avsnitt redogöra för några synpunkter som gör sig gällande vid ett införande av ett system med straffrabatter.

6.2 Några reflektioner kring systemet med straffrabatt

Det som främst är aktuellt att diskutera i samband med utvidgade metoder i straffprocessen är, som nämnts ovan i avsnitt 6.1., huruvida den misstänktes medverkan i utredningen av ett brott skall beaktas i strafflindrande riktning, för att på så sätt effektivisera utredningarna av korruptionsbrottslighet. Frågan är också om den misstänktes medverkan skall påverka såväl i utredningen av det egna brottet som i utredningen av andras brott, s.k. kronvitnesssystem. Detta är inte tänkt att vara en detaljerad och djupgående genomgång av för- och nackdelar med att införa ett sådant här system. Det skulle kunna vara en separat uppsats i sig, utan syftet är snarare att väcka tanken kring att vi kan behöva revidera straffprocessuella regler och införa mer radikala metoder för att komma till rätta med viss typ av brottslighet. Det krävs troligtvis en förändring och utveckling av processuella verktyg för att kunna uppnå en snabbare lagföring av brott och att fler utredningar leder till åtal och vidare till en domstolsprocess.

När det sker ett beaktande av att införa en sådan metod torde det vara av vikt att först och främst beakta EMRK. Enligt EMRK kan en brottsutredande myndighet under inga omständigheter använda tvång för att få en misstänkt att medverka i en utredning av dennes brott. Det är heller inte tillåtet att använda olika knep för att få den misstänkte att medverka, vilket innefattar t.ex. hot mot den misstänkte, men även situationer där myndigheten lovar den medverkande vissa rättigheter/fördelar som inte har täckning. Den tilltalade skall alltid ha en ovillkorlig rätt till tystnad och det får inte tillmätas betydelse i negativ riktning. Däremot finns det inget i EMRK som talar emot att det införs en metod där den tilltalades medverkan kan beaktas vid straffmätning och påföljdsval, så länge ovanstående rättigheter beaktas.¹⁹⁶

---

¹⁹⁵ SOU 2005:117, s. 65 och s. 79.

¹⁹⁶ SOU 2005:117, s. 70f.

Det framhålls att en reform som den här bör inriktas på den svårtutredda brottsligheten, såsom ekonomisk brottslighet, varunder korruption hamnar. För att medverkan skall komma den misstänkte till godo bör medverkan ha bidragit på ett positivt och märkbart sätt till utredningen. Det tas som exempel att det kan vara lämpligt att använda den nya bestämmelsen om en misstänkt i en komplicerad utredning om ekonomisk brottslighet medverkar genom att t.ex. redogöra för transaktioner och betalningsförmedlingar som skett. Det kan också vara fråga om att peka ut förhörspersoner eller platser där det bör företas en husrannsakan. Det kan även uppstå situationer där den misstänktes medverkan bör innefatta uppgifter om andras brott för att kunna leda till strafflindring.¹⁹⁷ Vad gäller mutbrott och bestickning skulle det, enligt min mening, kunna underlätta utredningen om den misstänkte t.ex. uppgav hur olika transaktioner skett, då det ofta är svårt för åklagaren att få fram dessa uppgifter.

För att få den misstänkte att medverka under utredningsstadiet av brottet kan åklagaren upplysa den misstänkte om att domstolen kan komma att döma ut en mildare påföljd om den misstänkte medverkar till utredningen. Åklagaren kan även informera den misstänkte om vilken påföljd denne finner vara lämplig för det aktuella brottet. För att strafflindring skall fungera som incitament för medverkan bör det vara fråga om en strafflindring som i viss mån är påtaglig.¹⁹⁸ Det torde, enligt min mening, vara mycket svårt att få en misstänkt att medverka om det inte medför betydande fördelar för denne, då det kan vara så att den misstänkte riskerar att komma i konflikt med andra gärningsmän. Vad gäller mutbrott och bestickning finns det ju ofta flera personer inblandade i brottet, vilket innebär att den medverkande i vissa fall tar en risk när denne medverkar i utredningen. För att det skall vara värt att ta den här risken måste därför åklagaren ha ett visst förhandlingsutrymme att spela med och kunna erbjuda något som tilltalar den misstänkte.

En invändning som kan göras mot förslaget är att det inte får någon effekt i praktiken. För att den misstänkte skall vilja medverka i utredningen kommer han eller hon antagligen vilja få någon form av garanti för att medverkan kommer att resultera i lägre straff. Detta kan dock inte göras då medverkan sker på förundersökningsstadiet, medan påföljden bestäms av domstolen när målet avgörs. Det föreslås dock att åklagaren skall ange ett yrkande om påföljd och däri ange om det finns anledning att utdöma en lindrigare påföljd då den misstänkte medverkat i utredningen. I detta fall måste domstolen ta hänsyn till yrkandet, vilket till viss del kan undanröja faran med att domstolen bortser från den misstänktes medverkan och de effektivitetssynpunkter som görs gällande.¹⁹⁹

Det har även diskuterats huruvida en misstänkt skall åtnjuta strafflindring i de fall han eller hon lämnar uppgifter om andras brottslighet, s.k. kronvittne.

---

¹⁹⁷ SOU 2005:117, s. 81f.

¹⁹⁸ SOU 2005:117, s. 84f.

¹⁹⁹ SOU 2005:117, s. 83f. Det tas upp fler nackdelar med systemet i SOU:n, som jag dock inte anser vara nödvändigt att redogöra i detalj för här, varför jag hänvisar till SOU:n för vidare läsning.

Ett sådant system skulle kunna underlätta utredningsarbetet på ett betydande sätt. Det finns dock vissa nackdelar med ett sådant system. När det är fråga om medverkan i utredningen av egen brottslighet är faran för att den misstänkte lämnar felaktiga uppgifter inte överhängande. Så är inte fallet när det gäller uppgifter om annans brottslighet. I dessa fall finns det en betydande risk för att den som medverkar lämnar felaktiga uppgifter för att få straff lindring. Detta innebär att bevisvärdet av dessa uppgifter är mycket lågt och effektivitetsvinsterna blir därmed obefintliga. I förarbetena förkastas därför tanken på att införa ett sådant system i Sverige.²⁰⁰

I idéskriften från Riksåklagaren är åsikterna inte riktigt desamma som i SOU:n, speciellt vad gäller tanken på att införa kronvitnesssystem. I idéskriften framhålls att det finns väsentliga fördelar med att införa ett system med straffrabatt vad gäller medverkan i utredningen av det egna brottet, dvs. det skulle leda till en ökad förutsebarhet och om påverkan på straffets längd skulle bli betydande skulle det leda till en ökning av fall där den misstänkte medverkar.²⁰¹ För att straffrabattssystemet skall bli effektivt krävs, enligt arbetsgruppens mening, att rabatten är tydlig, känd, synbar och så stor att den blir ett incitament för den misstänkte att medverka. Det framhålls även att systemet innebär en ökad möjlighet för åklagarna att motivera en misstänkt person att ingå uppgörelser eller på annat sätt delta i utredningen av brottet.²⁰² Åklagarna skulle på detta sätt ha något att erbjuda mot att den misstänkte ger upplysningar kring brottet. Som jag nämnt ovan är detta något som efterfrågats i utredningar kring mutbrott och bestickningsbrott, då dessa brott ofta får läggas ner i brist på bevis då det är svårt att utreda vad som skett.

I idéskriften berörs även förslaget om att införa ett s.k. kronvitnesssystem och systemet med åtalsuppgörelser, s.k. plea bargain i Sverige. Det konstateras att det finns ett behov av att införa ett system med möjlighet till uppgörelser av olika slag, då brottsligheten tenderar att bli alltmer omfattande och svår bemästrad. Det finns som sagt i dagsläget inga möjligheter för åklagaren att erbjuda något för att få misstänkta att medverka i utredningen av andras brottslighet. Det framhålls att det finns stora betänkligheter med att införa ett system där en misstänkt kan förhandla sig till förmåner, men enligt arbetsgruppens mening är det såväl önskvärt som oundvikligt att införa ett system med någon form av åtalsuppgörelser.²⁰³

---

²⁰⁰ SOU 2005:117, s. 87f.

²⁰¹ Riksåklagaren, s. 78.

²⁰² Riksåklagaren, s. 82f.

²⁰³ Riksåklagaren, s. 84ff.

7 Analys och slutsatser

7.1 Inledning

I analysen avser jag att inledningsvis redogöra för de problem som finns med dagens lagstiftning, för att vidare behandla vilka åtgärder som kan vara lämpliga att vidta för att eliminera de problemen. I nästföljande del, avsnitt 7.3, ämnar jag diskutera de synpunkter som gör sig gällande vad avser det förebyggande arbetet och huruvida utredningsmetoderna bör revideras, för att avslutningsvis, i avsnitt 7.4, summera upp mina slutsatser utifrån uppsatsens syfte och frågeställningar.

7.2 Lagstiftningsåtgärder

Syftet med uppsatsen har varit att utreda hur rättssystemet skall komma till rätta med korruptionsbrottslighet. En av de frågeställningar jag valt att arbeta utifrån är att försöka utreda var gränsen går för vad som är otillbörligt, då det är av yttersta vikt för att kunna uppnå en effektiv lagföring av dessa brott. Lagtexten ger ingen ledning om vad som innefattas i otillbörlighetsrekvisitet, dvs. vad det är som gör en förmån straffbar, då den är mycket allmän hållen. Otydligheten i paragrafen leder till att bestämmelserna inte fungerar effektivt och därmed preventivt, varför syftet med kriminaliseringen till viss del går förlorad. Detta leder i sin tur att det är svårt att komma till rätta med brottsligheten om vi behåller dagens formulering.

Efter att ha studerat såväl förarbeten som praxis kan konstateras att inte heller de ger en tydlig bild av vad som är att anse som en otillbörlig förmån. Förarbetena präglas snarare av allmänna resonemang än konkreta förklaringar av otillbörlighetsrekvisitet. Det är uppenbart att det inte finns någon klar gräns för vad som är straffbart respektive straffritt. I dagsläget innebär rekvisitet därmed stora svårigheter för rättstillämparna. Domstolarna har till viss del ett fritt spelrum vad gäller bedömningen om en förmån är otillbörlig. Detta framhålls till och med uttryckligen i TeliaSonera-domen, där tingsrätten konstaterar att gränsen för vad som är straffbart är vag och flytande och att det finns ett visst utrymme för skönmässiga bedömningar. Att det finns ett utrymme för skönmässighet är ur rättssäkerhetssynpunkt mycket anmärkningsvärt, då det leder till att domsluten varken är förutsebara eller etiskt godtagbara. Detta medför också, vilket nämnts i föregående stycke, att bestämmelsen förlorar i effektivitet (se avsnitt 2.2 för de teoretiska argumenten kring detta). Praxis som finns idag ger dessutom föga ledning för näringslivet om vad som gäller. De flesta fall rör på något sätt offentlig verksamhet, där utrymmet för förmåner är mindre.

Redan i förarbetena befarades att det skulle bli tillämpningsproblem med att ha ett så flytande begrepp som otillbörlighetsrekvisitet är. Jag kan inte annat

än hålla med de remissinstanser som ställde sig kritiska till formuleringen. Det framhölls bl.a. att den som erbjuds en muta måste han en rimlig möjlighet att veta hur denne skall handla för att undvika straffansvar (vilket även kan utläsas av konformitetsprincipen), något som idag är svårt för dessa personer, då varken lagstiftning eller rättstillämpningen är tillräckligt förutsebar. Det kan således diskuteras huruvida dagens lagstiftning ens lever upp till de rättssäkerhetskrav vi bör ställa på den straffrättsliga lagstiftningen. Jag anser inte att den gör det. Det konstateras även att rekvisitet ter sig än mer olämpligt då bestämmelsen skall komma att omfatta privat verksamhet. I privat verksamhet råder andra förhållanden och sedvänjor som påverkar huruvida en förmån är otillbörlig. Det framgår inte av dagens lagstiftning, varför också detta är en anledning till att revidera den.

Lagstiftningen kan således anklagas för att sakna marknadsanpassning och de som blir mest lidande av den otydliga lagstiftningen torde vara det privata näringslivet och dess representanter. De riskerar att få ett åtal emot sig rörande en förmån som de finner vara en helt vanlig relationsfrämjande åtgärd.²⁰⁴ Förarbetena är från mitten av 1970-talet och affärslivet har förändrats mycket sedan dess. Vid denna tidpunkt var det omöjligt att förutse hur det privata näringslivet skulle utvecklas. Idag vet vi dock hur utvecklingen har blivit och att det skett stora förändringar, varför det redan av den här anledningen torde krävas en översyn av lagstiftningen. Dessutom har det, vilket framhållits ovan, visat sig problematiskt att i rättstillämpningen hantera hur otillbörlighetsrekvisitet skall tolkas när det är fråga om förmåner som utgör normal affärsverksamhet. I TeliaSonera-domen betonade de åtalade att de enbart ansåg att det var fråga om vanlig marknadsföring av företaget och dess produkter för etablerade kunder. Wennberg, som också ansåg så vara fallet, framhöll i sitt utlåtande att det inte kunde anses vara fråga om annat än en attitydpåverkan och det kunde inte heller befaras att allmänhetens tilltro till myndigheten skulle rubbas, varför det inte kunde vara fråga om ett bestickningsbrott. I dagsläget måste det finnas utrymme för privata företag att upprätthålla goda kundrelationer, trots att vissa kunder utövar offentlig verksamhet. Avsaknaden av marknadsanpassning är därmed ännu en i raden av de brister som finns med dagens lagstiftning.

Något som också är ett problem med dagens lagstiftning, vilket också till viss del kan kopplas till bristen på marknadsanpassning, är hur privata relationer skall påverka otillbörlighetsbedömningen. Som synes i målet från Malmö TR innebär förmåner baserade på vänskap svårigheter för domstolen vid dess bedömning. Det är ofta ett naturligt led i dagens näringsliv att personer får en personlig relation (något som även framhölls av Göta hovrätt och Skånes handelskammare i förarbetena, se ovan avsnitt 3.2.3). Det måste finnas ett utrymme för privata relationer, utan att det leder till en misstanke om brott, varför ett tydliggörande på denna punkt synes nödvändig.

---

²⁰⁴ Det kan framhållas att syftet med lagen aldrig varit att förbjuda företeelser som ses som ett naturligt led i vedertagna umgängesformer inom näringslivet eller inom någon viss bransch därav, se JuU 1976/77:17, s. 9.

Enligt min mening kan det även befaras att bristerna i lagstiftningen uppmuntrar till en viss form av vågspel när det gäller givande och tagande av mutor. Dagens lagstiftning erbjuder ett utrymme för en viss chansning när det gäller mutor och att det faktiskt går att komma undan med vissa beteenden. Detta är beaktansvärt då det starkt motverkar rättssystemets möjligheter att komma till rätta med korruption och att förändra synen på givande av förmåner.

Frågan är då vad som krävs för att komma tillrätta med de brister som dagens lagstiftning har? Helt klart är att det behövs en översyn av dagens bestämmelser, där det sker ett fastställande av var den straffbara gränsen skall gå. Ur rättssäkerhetssynpunkt är det mycket anmärkningsvärt att ha ett så otydligt och flytande begrepp som otillbörligt, vilket starkt talar för att begreppet bör definieras tydligare. Det är dessutom viktigt att lagstiftningen riktar in sig på de handlingar som faktiskt är skadliga för samhället i stort. Det kan ifrågasättas om så är fallet med dagens lagstiftning. Många av de fall som i dagsläget hamnar i våra domstolar är gränsfall och inte allvarligare korruptionsbrott, vilket jag tror beror till stor del på lagstiftningens otydliga formulering. Detta medför att det kan diskuteras huruvida även rättsekonomiska aspekter gör sig gällande. I dagsläget kan det tyckas att följderna av den otydlighet som råder leder till ett visst slöseri av resurser. Rättsväsendets resurser kommer att kunna användas mer effektivt om det finns en tydligare gräns för vad som är straffbart, då det kommer att vara mer uppenbart i vilka fall en kriminell handling har begåtts.

Det som lagstiftningen avser att skydda är bl.a. att värna om det fria och demokratiska samhället men den syftar även till att skydda det marknadsekonomiska systemet och förtroenderelationen mellan en huvudman och dennes anställda/uppdragstagare. För att en handling skall vara straffvärd måste ett sådant intresse hotas. Det är svårt att i lagtexten ange exakta situationer där dessa intressen hotas, då det kan leda till att lagstiftningen blir alltför stelbent och flexibiliteten försvinner. Det är uppenbart att det behövs en lagstiftning som kan ta hänsyn till de skiftande förhållanden som finns inom de områden där lagen har sitt tillämpningsområde. Det är viktigt att formuleringen i lagstiftningen inte förhindrar att nya, hittills oupptäckta, situationer faller utanför det straffbara området. Samtidigt måste lagstiftningen vara så detaljerad att dess tillämpningsområde framstår som precist och förutsebart. Det gäller därmed för lagstiftaren att finna en balans i bestämmelsen som leder till såväl flexibilitet som förutsebarhet och där gränsen för straffbarhet blir tydligare. Frågan är då om otillbörlighetsrekvisitet skall ersättas eller tydliggöras. Personligen tror jag att ett tydliggörande är en lämplig lösning, då det oavsett vilket begrepp som används kommer att behövas en tydligare definition av vad som omfattas av bestämmelsen.

Vilka olika sätt kan då tänkas vara lämpliga för att tydliggöra otillbörlighetsrekvisitet? I SOU 2004:47 framhålls att alternativet med att

införa en beloppsgräns bör övervägas.²⁰⁵ Jag tror att det är svårt, eller rättare sagt nästintill omöjligt, att sätta upp en ekonomisk gräns för vad som är otillbörligt, då även en till värdet liten förmån kan få folk att bli påverkade beroende på förmånens art. Dessutom är vissa förmåner svåra att värdebestämma och ett sådant system skulle även kunna leda till att vissa förmåner som i annat fall framstår som otillbörliga faller utanför det straffbara området enbart på grund av dess värde. Det skulle således vara lätt att kringgå ansvar, enbart genom att ge förmåner som befinner sig under den beloppsgränsen. Detta är därmed, enligt min mening, ingen lämplig lösning. Det är visserligen uppenbart att det ekonomiska värdet på förmånen kommer påverka huruvida förmånen är otillbörlig, men det bör inte vara en ensamt avgörande faktor.

En del av de problem som finns med dagens lagstiftning, vilket även visar sig i rättstillämpningen, är att den avser att omfatta såväl den privata som den offentliga sektorn. Dessa sektorer skiljer sig åt på många sätt, speciellt vad avser skyddsobjekten, vilket gör det problematiskt att ha en lagstiftning som inte skiljer dem åt. Enligt min mening bör det tydliggöras att korruption i offentlig verksamhet skiljer sig åt från de korrupta gärningar som förekommer inom privat verksamhet, ofta finns det ett starkare skyddsintresse i offentlig verksamhet såsom hotet mot demokratin. Men det är inte bara skyddsobjekten som skiljer verksamheterna åt, utan de fungerar även och drivs på olika sätt. I det privata näringslivet, där det finns ett uttalat vinstintresse, är det uppenbart att det är en annorlunda spelplan för hur affärer sköts, jämfört med en myndighets arbete. Jag tror därför att det är nödvändigt att på något sätt tydliggöra i lagstiftningen att otillbörlighetsbedömningen bör ske på olika sätt beroende på om det är fråga om privat eller offentlig verksamhet. Det skulle göra lagstiftningen tydligare, mer verklighetsanpassad och mer i överensstämmelse med det allmänna rättsmedvetandet. Härmed tror jag också att förutsebarheten skulle öka. Idag är det mycket svårt för näringslivet och dess representanter att veta vad som är lagligt och inte. Ju mer noggrann lagstiftningen är kring vad som är otillbörligt desto mer förutsebar är den. Även den etiska godtagbarheten ökar, då bestämmelsen torde bli mer rättvis.

En lämplig lösning för att skilja verksamheterna åt är att dela upp reglerna för privat och offentlig verksamhet. Det kan t.ex. ske genom ett uppdelande i olika stycken i paragrafen. Det kan också tänkas en uppdelning i olika lagrum. Därefter anser jag att det kan tänkas en lösning där det i lagtexten sker en uppräknig av de kriterier som påverkar huruvida en förmån är otillbörlig. Genom att i lagtexten ange vilka kriterier domstolen kommer att beakta ökar förutsebarheten för de som omfattas av bestämmelsen. De kan då förutse vilka beteenden som kan falla inom det straffbara området. Till viss del kan tas ledning i praxis för vilka kriterier som är lämpliga att föra in i en bestämmelse, såsom beskaffenheten av mottagarens tjänst, graden av öppenhet, huruvida återhållsamhet/måttlighet iakttagits, värdet (såväl ekonomiskt som affektionsvärdet), om förmånen utgör ett naturligt led i

---

²⁰⁵ Se vidare ovan avsnitt 3.1.3.

tjänsteutövningen, pågående avtals/uppdragsförhandlingar, inbjudan av närstående och huruvida det föreligger en vänskapsrelation mellan parterna. Dessa kriterier får anses vara relevanta för såväl privat som offentlig verksamhet. Nedan kommer jag dock att redogöra för vissa kriterier som kan uppställas specifikt för de respektive verksamheterna.

Vad gäller den privata sektorn skulle det kunna tänkas att vad som är normalt bruk i branschen, dvs. branschpraxis, skulle få bli vägledande för vad som är otillbörligt. I förarbetena framhölls av Göta hovrätt och Skånes handelskammare att hänsyn bör tas till vad som får anses vedertaget i branschen, se ovan avsnitt 3.2.3. Fördelen med ett sådant system är att lagstiftningen skulle bli marknadsanpassad och det skulle vara lätt för näringslivet att veta när de handlar i enlighet med lagstiftningen. Nackdelen är att bara för att något är vanligt förekommande inom affärsvärlden är det inte lika med att det är lagenligt. Som visas i rättspraxis finns det en del typer av förmåner som ligger på gränsen till vad som är straffbart, varför det kan vara olämpligt att utgå ifrån vad branschen finner som allmänt accepterat.

För privat verksamhet kan det däremot vara lämpligt att uppställa följande, nedan angivna, kriterier som kan vara vägledande för och påverka huruvida förmånen är otillbörlig. De specifika beaktanden som bör göras för privat verksamhet är huruvida huvudmannen lidit en stor skada av brottet, om det har förelegat ett samtycke från huvudmannen, om förmånen är av ren PR-karaktär samt om det är fråga om en attitydpåverkan eller beteendepåverkan. Om det är fråga om ren attitydpåverkan torde detta inte vara otillbörligt i privat verksamhet, såvida det inte är fråga om ett givande av rena kontanter eller dyra nöjesresor (något som enbart är tillbörligt om det är att hänföra till en privat vänskapsrelation). Att däremot bjuda kunder på t.ex. affärsluncher till ett rimligt pris måste anses tillbörligt, då det får ses som ett naturligt led i affärsverksamheten. Att det i lagtexten anges att huvudmannens samtycke påverkar otillbörlighetsbedömningen anser jag vara viktigt, då det är vägledande för alla anställda respektive uppdragstagare. De har en rimlig möjlighet att veta hur de skall agera för att undvika att begå en straffbar handling. Det kan även diskuteras huruvida en huvudmans samtycke t.o.m. bör vara ansvarsbefriande för den anställda och att straffansvar tillskrivs huvudmannen i de fall det är fråga om en straffbar gärning.²⁰⁶

Vad gäller offentlig verksamhet bör bedömningen särskilt påverkas av om det är fråga om beteendepåverkan där syftet är ett pliktstridigt handlande och om det är fråga om myndighetsutövning mot enskild, vilket innefattar att det särskilt bör beaktas vilken tjänsteställning den anställda har. Dessa omständigheter gör normalt sett förmånen otillbörlig och anses vara av allvarlig art med tanke på de integritetshänseenden som gör sig gällande när det är fråga om offentlig myndighet. Det bör alltså i lagtexten framgå att

---

²⁰⁶ Det som talar emot en sådan lösning är främst det faktum att lagstiftningen syftar till att skydda mer än bara lojal tjänsteutövning. Korruption har, vilket konstaterats ovan, vidare verkningar på näringslivet, bl.a. skadas den fria konkurrensen. Se vidare ovan om detta under avsnitt 3.2.3.3.

utrymmet för givande och tagande av mutor är mycket begränsat i offentlig verksamhet och speciellt i de fall det rör myndighetsutövning mot enskild.

Det måste även beaktas att det finns verksamheter som inte är renodlat privat eller offentlig, t.ex. Systembolaget (se även ovan avsnitt 2.3.2, där det framgår att t.ex. kommunala bolag ofta är engagerade i byggbranschen och verksamheten påminner i dessa fall om privata bolag). Vad gäller dessa verksamheter måste bedömningen göras annorlunda. Hänsyn måste i dessa fall tas till kriterier som påverkar såväl offentlig som privat verksamhet. Detta bör också framgå av lagtexten, för att undvika otydligheter.

Det skulle även kunna tänkas en lösning där det sker ett exemplifierande i paragrafen av förmåner som är tillbörliga respektive otillbörliga, för att göra lagstiftningen och därmed även rättstillämpningen mer förutsebar. Jag tror dock att en sådan lösning kan innebära vissa praktiska problem, då lagtexten skulle bli väldigt omfattande.

Sammanfattningsvis anser jag, med beaktande av det som anförts ovan, att det krävs en ny lagstiftning där det tydligare framgår var den straffbara gränsen går och vad det är som gör en förmån otillbörlig, annars kommer det att bli svårt för rättssystemet att komma till rätta med mut- och bestickningsbrotten. De bör således tillsättas en utredning som överväger lämpliga lösningar som undanröjer de problem som finns idag vad gäller såväl vid enskilda avvägningsfrågor som vid rättstillämpningen.

7.3 Brottsförebyggande åtgärder och effektiviseringar i brottsutredningar

Vad gäller det förebyggande arbetet mot korruption arbetade jag främst utefter frågeställningen om vilket ansvar näringslivet och offentlig verksamhet har för att minska risken för och förebygga korruptionsbrottslighet. Som konstaterats ovan har både näringsliv och offentlig verksamhet ett stort ansvar i detta arbete. Den gråzon som finns i lagstiftningen avseende det straffbara området medför att det förebyggande arbetet på området får en framträdande funktion. Dessutom ger praxis ingen god ledning för hur mutor och bestickning bedöms i fall där båda parter tillhör det privata näringslivet. Det är således av yttersta vikt att det förebyggande arbetet fungerar på ett effektivt sätt för att kunna förhindra ett givande och tagande av mutor och bidra till att rättssystemet kommer till rätta med brottsligheten. Det kan framhållas att det kan vara svårt för företag och myndigheter att förebygga att mutbrott och bestickning förekommer speciellt med tanke på att det är svårt att veta vilka förmåner som är otillbörliga. Det är visserligen sant, men kan undvikas med ganska strama regler om vad som accepteras på arbetsplatsen. Som nämnts under avsnitt 5, är det lämpligt att utforma riktlinjerna med en viss säkerhetsmarginal. Vissa förmåner ligger i gränslandet och då kan företaget eller myndigheten ha som policy att precisera att dessa förmåner inte är accepterade, trots att de ur en straffrättslig synvinkel skulle kunna vara det i vissa fall.

Som framhållits tidigare i uppsatsen är korruptionsbrottslighet något som förespås att öka i Sverige. Detta innebär att det är extra viktigt att ha resurser och kunskap om hur brottsligheten skall förebyggas. Som konstaterats i Riksrevisionsverkets rapport föreligger det betydande brister inom offentlig förvaltning vad gäller skyddet mot korruption. Att statliga myndigheter och kommuner inte har ett fullgott skydd mot korruption är något som måste avhjälpas. Enligt min mening har regeringen en del i detta. Det är således lämpligt att regeringen utarbetar regler och riktlinjer i enlighet med den lagstiftning vi har i Sverige, för att på så sätt tydliggöra hur offentlig verksamhet, men även företag, skall arbeta för att förhindra korruptionsbrottslighet.

Det har dessutom noterats att det råder en viss naivitet hos anställda på myndigheter om vad som utgör en otillbörlig belöning. Detta anser jag vara ett problem och något som myndigheter måste arbeta aktivt med. Att korruption förekommer måste lyftas upp till ytan och medvetandegöras hos alla anställda och uppdragstagare, såväl hos myndigheter som i näringslivet. Görs inte detta är det mycket svårt för anställda och uppdragstagare att reagera på otillbörliga erbjudanden och avböja dem. Det finns ett antal förmåner som ligger i gränslandet för vad som är tillbörligt, varför ett tydliggörande om vad som är tillåtet är mycket viktigt. I annat fall är det också mycket svårt att komma till rätta med brottsligheten i stort.

De viktigaste delarna i det förebyggande arbetet anser jag vara att det finns ett väl fungerande internt kontrollsystem inom myndigheter och företag och att det finns konkreta, skriftliga riktlinjer/policys för hur anställda/uppdragstagare skall bete sig. Finns det ett tydligt internt kontrollsystem på företag och myndigheter minskar det förmodligen riskerna för att anställda begår den här typen av brott. De anställda är medvetna om att det hela tiden sker kontroller och att upptäcktsrisken därmed är stor, varför utrymmet att begå handlingar som befinner sig i gränslandet blir beskurna.

Att ha tydliga och konkreta interna riktlinjer för hur anställda skall bete sig skyddar inte enbart företaget eller myndigheten mot de skador som uppkommer av mutbrott och bestickning utan det är även ett skydd för de anställda. De kan känna sig trygga i sitt arbete om de är medvetna om var gränsen för vad som utgör en otillbörlig förmån går och de vet hur de skall agera i de fall de erbjuds förmåner av olika slag. Generellt bör myndigheter, enligt min mening, ha en policy där utrymmet för mottagande av förmåner är ytterst begränsat, just med hänsyn till den integritet som tillkommer tjänster inom myndigheter och då det faktiskt förekommit att personer på myndigheter erbjudits och i vissa fall mottagit förmåner av olika slag.

Slutligen är det, vad gäller det brottsförebyggande arbetet, enligt min mening lämpligt om större företag, men även myndigheter, har en person som fungerar som rådgivare på arbetsplatsen. Som jag nämnt ovan i avsnitt 5 tror jag nämligen att de minskar riskerna för att görs felaktiga bedömningar vad gäller tagande och givande av förmåner.

Vad gäller effektiviseringar på det brottsutredande stadiet tror jag att det kan vara en lämplig metod att införa ett system med straffrabatter i de fall den misstänkte medverkar i utredningen av brottet, då det underlättar för polis och åklagare i det brottsutredande arbetet. Det är troligtvis dock varken tillräckligt för att komma tillrätta med korruptionsbrottslighet och därtill hörande utredningsproblem eller okomplicerat att införa i svensk rätt. Det är också naivt att tro att metoden underlättar i alla utredningar, men införs den finns det i vart fall en möjlighet att komma till rätta med vissa av de svårigheter som är förenade med mut- och bestickningsbrotten. En av de faktorer som talar för att vi bör införa metoden är att det framhålls som en lämplig åtgärd i FN:s konvention mot korruption för att effektivt kunna bekämpa korruptionsbrottsligheten, se ovan avsnitt 2.4.1.3. Då EMRK inte hindrar att en sådan metod introduceras, finns det heller inga formella hinder mot att överväga ett införande.

Som framhållits tidigare i uppsatsen läggs utredningar ofta ner i brist på bevis. Det är svårt att få misstänkta att prata, vilket säkert kan bero på att det är en typ av brottslighet där båda parter har ett intresse av att dölja sitt agerande. Det har också noterats att detta i vissa fall beror på svårigheter att t.ex. följa pengarna in i en muthärva. I de fall en åklagare och polis ställs inför dessa problem kan det underlätta om de har något att erbjuda den misstänkte i utbyte mot att denne lämnar uppgifter av betydelse för utredningen. Har åklagaren ett förhandlingsutrymme är det i vart fall betydligt lättare att få en misstänkt att hjälpa till i utredningen av det egna brottet.

Jag ställer mig positiv till den del i förslaget som berör den misstänktes deltagande i utredandet av sitt eget brott. Det kan finnas situationer där det kan underlätta utredningen betydligt, om åklagaren kan erbjuda den misstänkte ett lägre straff om denne medverkar på ett för utredningen positivt sätt. Rörande straffrabattssystemets effektivitet ansluter jag mig till de åsikter som framhållits i idéskriften från Riksåklagaren, dvs. att rabatten måste vara tydlig, känd, synbar och påtaglig för att det skall vara ett incitament för den som överväger att medverka. Kan detta uppnås anser jag att det finns anledning att införa ett sådant system.

Vad gäller den misstänktes deltagande i utredandet av annans brottslighet anser jag att det framkallar fler betänkligheter ur rättssäkerhetssynpunkt än ett deltagande i utredandet av det egna brottet. Det går inte att bortse från de faror som finns med att den misstänkte lämnar felaktiga uppgifter, för att själv uppnå fördelar, varför bevisvärdet blir lågt och därmed är frågan om det verkligen leder till positiva effekter. Det är också betänkligt ur andra aspekter, t.ex. av hänsyn till målsägande, att ha ett system där en misstänkt kan förhandla sig till förmåner. Trots det anser jag att det inte går att bortse från att det kan bli oundvikligt att införa radikalare metoder då brottsligheten annars kan bli omöjlig att bemästra på ett effektivt sätt. Speciellt vad gäller korruptionsbrottslighet som härrör från den organiserade

brottsligheten.²⁰⁷ Jag anser nog att det krävs vidare utredning kring ett system med kronvittnen och plea bargain innan det kan övervägas ett införande. Det kan dock inte förnekas att det är en möjlig väg att gå för att komma tillrätta med korruptionsbrottslighet.

7.4 Slutsatser

För att summera upp det som har utretts i uppsatsen och knyta an till uppsatsens syfte och frågeställningar kan konstateras att det i dagsläget inte med säkerhet går att fastslå var gränsen för en otillbörlig förmån går. I praxis behandlas rekvisitet med en viss osäkerhet och det omges av generella uttryck snarare än konkreta formuleringar om vad som tillskriver en förmån egenskapen otillbörlig. Det krävs således en översyn av dagens lagstiftning, där otillbörlighetsrekvisitet får en tydligare definiering.

I bekämpandet av korruption är det dock inte tillräckligt att revidera dagens lagstiftning, utan även näringslivet och myndigheter har ett stort ansvar för att aktivt arbeta för att förebygga att mutor och bestickning förekommer. I detta arbete bör det införas konkretare och tydligare riktlinjer för de anställda för att skyddet mot mutor och bestickning skall bli effektivt. Dessutom torde det krävas att det, i kampen mot korruption, införs mer radikala utredningsmetoder för att undvika att utredningar läggs ner i brist på bevis och att de brott som sker får en lösning.

Avslutningsvis kan konstateras att det torde krävas ett samspel där lagstiftningen, det förebyggande arbetet och utredningsmetoderna förändras och effektiviseras för att komma tillrätta med mutor och bestickning. Det är troligtvis svårt att angripa och komma till rätta med korruptionsbrottsligheten ur endast ett av dessa perspektiv.

---

²⁰⁷ Det kan visserligen diskuteras huruvida en misstänkt vågar eller vill lämna ut medbrottslingar i de fall det är fråga om organiserad brottslighet, med risk för att drabbas av allvarliga repressalier av organisationen.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Departementspromemorior

Ds 1998:29. Korruption – Svenskt tillträde till vissa internationella konventioner m.m. (Cit. Ds 1998:29)

Ds 1999:62. Hederlighetens pris – en ESO-rapport om korruption. (Cit. 1999:62)

Ds 2002:67. Sveriges tillträde till Europarådets straffrättsliga konvention om korruption, m.m. (Cit. Ds 2002:67)

Ds 2005:38. Tillträde till Förenta nationernas konvention mot korruption. (Cit. Ds 2005:38)

Riksdagens justitieutskotts betänkande

JuU 1976/77:17. Justitieutskottets betänkande med anledning av proposition 1975/76:176 om ändring i brottsbalken m.m. (ang. mutbrotten m.m.). (Cit. JuU 1976/77:17)

Propositioner

Proposition 1975/76:176. Regeringens proposition om ändring i brottsbalken m.m. (Cit. Prop. 1975/76:176)

Proposition 1994/95:23. Ett effektivare brottmålsförfarande. (Cit. Prop. 1994/95:23)

Prop. 1994/95:217. Regeringens skrivelse om samlade åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten. (Cit. Prop. 1994/95:217)

Proposition 1998/99:32. Regeringens proposition om EU-bedrägerier och korruption. (Cit. Prop. 1998/99:32)

Statens offentliga utredningar

SOU 1974:37. Mut- och bestickningsansvaret. (Cit. SOU 1974:37)

SOU 1992:61. Ett reformerat åklagarväsende, Del A. (Cit. SOU 1992:61)

SOU 2004:22. Allmänhetens insyn i partiets och valkandidatens intäkter. (Cit. SOU 2004:22)

SOU 2004:47. Näringslivet och förtroendet. (Cit. SOU 2004:47)

SOU 2005:117. Ett effektivare brottmålsförfarande – några ytterligare åtgärder. (Cit. SOU 2005:117)

Övrig litteratur

Cars, T, Mutbrott, bestickning och korruptiv marknadsföring, 2:a uppl., Norstedts Juridik AB, Stockholm 2001. (Cit. Cars, T)

Holmberg, L, Leijonhufvud, M, Träskman, P O, Wennberg, S, Brottsbalken *en kommentar*, del II, Norstedts Juridik, Studentutgåva 4, Stockholm 2005. (Cit. Brottsbalken, del II)

Jareborg, N, Allmän kriminalrätt, Iustus Förlag AB, Uppsala 2001. (Cit. Jareborg, N)

Peczenik, A, Rätten och förnuftet, Norstedts Förlag AB, Stockholm 1986. (Cit. Peczenik, A)

Artiklar/Tidskrifter/Övrigt

BRÅ Rapport 2002:7. Organiserad brottslighet – lösa maskor eller fasta nätverk? (Cit. BRÅ Rapport 2002:7)

BRÅ Rapport 2003:10. Förebyggande metoder mot ekobrott – En antologi. (Cit. BRÅ Rapport 2003:10)

BRÅ Rapport 2005:18. Otillåten påverkan riktad mot myndighetspersoner. Från trakasserier, hot och våld till amorös infiltration. (Cit. BRÅ Rapport 2005:18)

Institutet Mot Mutor (IMM), Vägledande etiska regler för kontakt- och relationsfrämjande förmåner i affärsverksamhet, Skrift nr. 5, 2:a uppl., 1999. (Cit. IMM)

Justitiekanslern, Förstärkt skydd mot oegentligheter i offentlig förvaltning – En förstudie utförd av Justitiekanslern på uppdrag av regeringen, Stockholm, 1997. (Cit. Justitiekanslern)

Leijonhufvud, M, Korruption – ett svenskt problem?, JT 1996/97, s. 940-963. (Cit. Leijonhufvud, M)

Leijonhufvud, M, Korruption och partifinanser, JT 1998/99, s. 338-347. (Cit. Leijonhufvud)

Rikskriminalpolisen (RKP), KUT rapport, 2004:9b, Systemhotande brottslighet i Sverige 2004. (Cit. RKP, KUT rapport 2004:9b)

Rikskriminalpolisen (RKP), KUT rapport, 2005:2b, Organiserad brottslighet i Sverige 2005. (Cit. RKP, KUT rapport 2005:2b)

Rikskriminalen (RKP), KUT rapport 2005:7a, Problembild 2007. (Cit. RKP, KUT rapport 2005:7a)

Riksrevisionen, RiR 2006:8, Skydd mot korruption i statlig verksamhet. (Cit. RiR 2006:8)

Riksåklagaren, Effektivare hantering av stora och komplicerade brottmål – en idéskrift, december 2006. (Cit. Riksåklagaren)

Wennberg, S, Utlåtande, Stockholm den 26 september 2005. Aktbilaga 4 i tingsrättens akt i Dom 2006-10-31, s. 163 – s. 179. (Cit. Wennberg, S)

Elektroniska källor

BRÅ:s hemsida: BRÅ Projekt: Korruptionens struktur i Sverige, del 1, Objekt nr: 20147. 2006. Se hemsidan nedan:
http://www.bra.se/extra/link/?module_instance=1&action=link_show&id=316, vilken hänvisar till den aktuella projektplanen, 2007-01-16, kl. 11:39. (Cit. BRÅ Projekt)

Institutet Mot Mutor (IMM), Företagets policy mot mutor, 2006-08-08. Se hemsidan nedan:
http://www.institutetmotmutor.se/upload/imm/Handledningen/Handledningen_hemsidan_060808.pdf, 2007-01-22, kl. 13:28. (Cit. IMM, 2006)

Sydsvenskans hemsida: Artikel i Sydsvenskan 4 oktober 2004, Muthärvorna växer på åklagarens bord. Se hemsidan nedan:
<http://sydsvenskan.se/sverige/article80375.ece>, 2007-01-16, kl. 11:38. (Cit. Sydsvenskan)

Rättsfallsförteckning

Rättsfall från HD

NJA 1981 s. 1174

NJA 1993 s. 539

Rättsfall från Hovrätten

RH 1997:33

RH 2003:56

Rättsfall från Tingsrätten

Dom 2003-12-01, meddelad i Norrköping vid Norrköpings Tingsrätt, Mål nr B 1115-01

Dom 2004-03-30, meddelad i Stockholm vid Stockholms Tingsrätt, Mål nr B 730-04

Dom 2006-08-29, meddelad i Malmö vid Malmö Tingsrätt, Mål nr B 2813-06

Dom 2006-10-31, meddelad i Stockholm vid Stockholms Tingsrätt, avdelning 11, Mål nr B 12813-06

Dom 2006-11-14, meddelad i Östersund vid Östersunds Tingsrätt, Mål nr B 905-06